

Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst
*Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties*

JAAERVERSLAG 2013

Mr. L. Einthoven, het eerste hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), de voorloper van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), was verantwoordelijk voor het devies en het wapen van de dienst. Hij meende dat burgers zich in een democratie als de onze niet passief moeten laten meedrijven met de golven van de geschiedenis, maar daarin een actieve rol moeten spelen. Dat werd: **Per undas adversas**. 'Levende vissen zwemmen **tegen de stroom in**, alleen de dode drijven mee'. De spreuk symboliseert de instelling van de dienst: een actieve instelling, als het nodig is tegen de stroom in, het oog gericht op bedreigingen van de nationale veiligheid.

Voor u ligt het jaarverslag van de AIVD over 2013. Het was een jaar waarin de AIVD zich wederom op verschillende terreinen extra heeft moeten inzetten.

Zo zijn er de Nederlandse ingezetenen die naar Syrië vertrekken om daar te strijden voor de jihad. Hun aantal is in 2013 snel gestegen, niet alleen in Nederland, ook in andere Europese landen. Zij vormen potentieel een grote bedreiging voor de veiligheid. Meestal jonge mensen doen ervaring op met heftig geweld, raken ideologisch extra gemotiveerd, doen internationale contacten op, en een deel van hen keert vervolgens terug naar Europa. Dit onderwerp laat zien hoezeer de buitenland-taak van de dienst en de binnenlandse veiligheid met elkaar vervlochten zijn.

Ook op het gebied van cyberdreigingen is de AIVD in 2013 zeer actief geweest. Steeds meer transacties en interacties van organisaties, personen en bedrijven gebeuren tegenwoordig digitaal. Daarmee komen zowel de bedreigingen als de mogelijkheid om inlichtingen over bedreigingen te verkrijgen ook op dit terrein te liggen. Cyberdreigingen laten zich weinig gelegen liggen aan landsgrenzen, en het inlichtingenwerk gebeurt dan ook, waar nodig, in samenwerking met andere diensten.

Ook voorafgaand aan en tijdens grote evenementen (zoals in 2013 de troonswisseling en in 2014 de NSS-top) vergaart de dienst inlichtingen die bijdragen aan een veilig verloop hiervan. Hiertoe wordt nauw samengewerkt met partners in binnen- en buitenland.

Bij de formatie van het kabinet is in het kader van het bezuinigingspakket een forse bezuiniging ingeboekt op de AIVD, die

zich opbouwt in de periode van 2015 tot 2018. Voor de eerste tranche van de bezuiniging is inmiddels dekking gevonden. Deels kon dat via efficiencymaatregelen, maar een beperkte bezuiniging op het primaire proces kan niet worden voorkomen. Gelukkig is bij het zogenaamde Herfstakkoord 2013 besloten de taakstelling voor de AIVD te halveren. Het zal desondanks het nodige vragen om de bezuiniging door te voeren, juist in een tijd waarin de ontwikkelingen in de wereld vragen om excellent inlichtingenwerk.

De onthullingen van Edward Snowden over het werk van de Amerikaanse inlichtingendienst NSA hebben internationaal geleid tot hooglopende discussies over de balans tussen veiligheid en privacy. Vanzelfsprekend rees toen de vraag of de AIVD zich hield aan de wettelijke kaders. De Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) heeft daar een onderzoek naar gedaan. In maart 2014 rapporteerde de commissie dat de AIVD de kaders goed in acht neemt, aanscherping en actualisering van bepaalde procedures is wel noodzakelijk. Het kabinet heeft laten weten deze adviezen in hoofdlijnen te volgen.

Al voor de Snowdenonthullingen was besloten de inmiddels twaalf jaar oude Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) te laten evalueren. Een commissie onder leiding van mr. drs. Dessens heeft begin december 2013 een rapport met aanbevelingen aan de Kamer gestuurd, en het kabinet heeft hier een eerste reactie op gegeven. Het is duidelijk dat de wet op onderdelen aan herziening toe is, waarbij, zoals de ondertitel van het rapport luidt, gezocht moet worden naar een 'nieuwe balans' tussen veiligheid en privacy. Uiteindelijk zullen de wetsvoorstellen van het kabinet hierover behandeld worden door Tweede en Eerste Kamer.

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten werken vanzelfsprekend niet in de schijnwerpers. Toch probeert de dienst binnen de grenzen die voortvloeien uit de wet en die uiteindelijk dienen om de dienst efficiënt en veilig te laten werken, zo open mogelijk te zijn. Ook dit keer geeft het jaarverslag een goed en uitgebreid beeld van de terreinen waarop de dienst werkzaam is. Over operationele details wordt in het openbaar niet gerapporteerd, maar zowel de toezichthouder CTIVD als de parlementaire controlecommissie CIVD heeft wel toegang tot deze informatie.

In de anderhalf jaar dat ik de AIVD nu politiek aanstuur ben ik zeer onder de indruk geraakt van het niveau van werken, de inzet, betrokkenheid en professionaliteit van de medewerkers. Waar anderen regelmatig bevestiging kunnen krijgen over hun werk, via publiciteit, van de kant van bezoekers, ja zelfs van vrienden en bekenden, werken de AIVD-medewerkers volledig buiten het zicht. Ze kunnen zelfs thuis maar in beperkte mate vertellen over hun werk. Ook kan zelden publiek worden gemaakt wat de resultaten zijn van hun werk en welke risico's voor de samenleving zijn afgewend. Dus op deze plaats grote dank aan en groot respect voor de AIVD-mensen. Zonder hun enorme inzet zouden het land en de wereld een stuk minder veilig zijn.

dr. Ronald Plasterk
Minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

voorwoord

GEHEIM, MAAR NIET GEHEIMZINNIG

De instabiliteit in Noord-Afrika en het Midden-Oosten is het afgelopen jaar sterk bepalend geweest voor de activiteiten van de AIVD. Het conflict in Syrië leidde ertoe dat jonge mensen van verschillende achtergrond uit Nederland vertrokken om zich aan te sluiten bij groeperingen die zich met geweld verzetten tegen het regime van Bashar al Assad. De AIVD maakte zich hier in een vroeg stadium zorgen over en besloot eind januari het fenomeen ook in het openbaar onder de aandacht te brengen. Inmiddels zijn meer dan honderd uitreizigers naar Syrië vertrokken. Onder hen bevinden zich steeds jongere mensen en in toenemende mate ook vrouwen. In 2013 zijn meerdere strijders teruggekeerd met vaak zorgwekkende bagage: ze zijn getraind, getraumatiseerd of verder geradicaliseerd.

De strijd in Syrië zorgt binnen de moslimgemeenschap ook voor onderlinge verdeeldheid, zowel binnen als buiten Nederland. Dat leidt tot verharding van standpunten en onrust. De dempende geluiden uit gematigder kringen dreigen daardoor te worden afgezwakt, genegeerd of zelfs veroordeeld.

De nauwe samenwerking met de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV), het Openbaar Ministerie, de Nationale Politie en de lokale autoriteiten maakt het ons mogelijk onze schaarse capaciteiten gericht in te zetten. Tegelijkertijd zijn we zo in staat geweest onze unieke kennis over het fenomeen over te dragen.

De situatie in Syrië heeft eens te meer duidelijk gemaakt dat interne veiligheid en externe veiligheid onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Diepgaande kennis over het regime, over het bezit en het vermeende gebruik van massavernietigingswapens, alsmede inzicht in de risico's van verspreiding van dit soort wapens in de regio zijn niet alleen noodzakelijk om de besluitvorming van de Nederlandse regering te ondersteunen. Ze zijn ook nodig om het handelen van de oppositie en de effecten daarvan op het handelen van de jihadstrijders te begrijpen en te duiden.

Deze ontwikkelingen rond Syrië onderstrepen ook dat internationale samenwerking geen keuze is, maar een noodzaak. Het vrije verkeer van personen in de Schengenlanden en het letterlijk onbegrensde karakter van internet bieden ongekende kansen voor goedwillenden, maar werken tegelijkertijd in het voordeel van elementen met slechte bedoelingen. De dienst heeft daarom ook in 2013 sterk geïnvesteerd in samenwerking met partnerdiensten.

Het internet, of meer in het algemeen, de toenemende digitalisering, is een tweede gezichtsbepalende factor geweest voor de AIVD.

We hebben gezien hoe de digitale ruimte wordt gebruikt om het jihadistisch gedachtegoed te verspreiden, om jonge mensen te helpen radicaliseren en om ze te faciliteren bij hun uitreis of de voorbereiding van aanslagen. We hebben geconstateerd dat in een aantal landen politiek, bedrijfsleven en geheime diensten in nauwe samenwerking met elkaar de digitale ruimte benutten om het economisch speelveld te vertroebelen, waardoor geen sprake meer is van een 'level playing field'. We hebben ook vastgesteld dat kwaadwillenden op eenvoudige wijze hun communicatie versleutelen om hun intenties of handelen verborgen te houden.

De AIVD heeft in 2013 daarom opnieuw moeten investeren om ook in deze dynamische digitale wereld zijn wettelijke taken uit te kunnen voeren. Beproefde methoden van informatieverwerking blijken plots verouderd of worden dat op afzienbare termijn. Dat vraagt om het ontwikkelen en toetsen aan de wet van nieuwe technieken, tactieken en procedures. De investering is misschien wel het meest zichtbaar geweest in de voorbereidingen van de oprichting van de Joint Sigint Cyber Unit, een verstrekkend samenwerkingsverband tussen AIVD en MIVD.

De onthullingen van Edward Snowden hebben de publieke discussie over het handelen van geheime diensten in het digitale tijdperk scherpte gegeven. Daar kan de dienst zijn voordeel mee doen. Tegelijk mogen wij de ogen niet sluiten voor de risico's die het beschrijven van werkwijzen of het compromitteren van bronnen met zich meebrengt. We moeten er voor waken dat kwaadwillenden een betere uitgangspositie verkrijgen.

De AIVD pleegt bij de uitvoering van zijn taken in meer of mindere mate inbreuk op de privacy van individuen. Daar denken we bij dienst niet licht over. Wij gebruiken onze bijzondere bevoegdheden ook niet 'zomaar'. We zijn als dienst slechts geïnteresseerd in die personen, organisaties of landen die op enige wijze ons land proberen te ontwrichten of die een inbreuk proberen te maken op onze nationale soevereiniteit. Onze leidraad daarbij is de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002.

We zijn een geheime dienst, maar we willen niet geheimzinnig zijn. Onze taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in de wet, over ons handelen wordt in het openbaar verantwoording afgelegd. Dit jaarverslag is daarvan een onderdeel. Slechts een gedeelte van ons handelen is geheim en dat is ook met reden: om bronnen te beschermen of om te voorkomen dat onbevoegden kennis nemen van onze activiteiten. De controle op dat geheime deel van ons werk is gelukkig ook goed belegd. Dat maakt het mogelijk het werk te doen waarvoor mijn mensen zich elke dag weer opnieuw met hart en ziel inzetten: een bijdrage leveren aan de bescherming van onze democratische rechtsstaat.

Rob Bertholee

Hoofd Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

inhoud

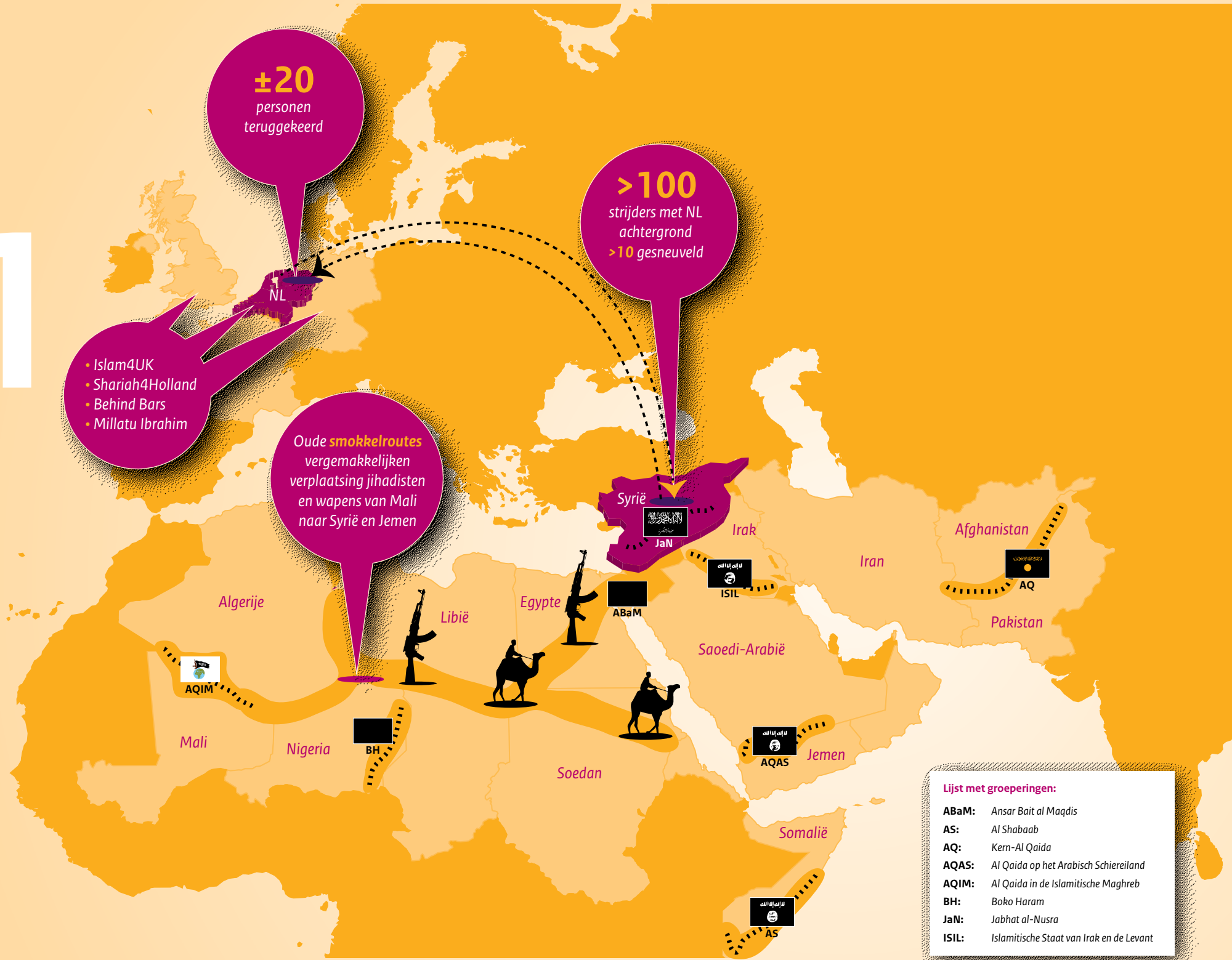
Voorwoord minister BZK	1	3	Andere aandachtsgebieden van de AIVD	23	4	Samenwerking en organisatieontwikkeling	31
Geheim, maar niet geheimzinnig	3	3.1	Inlichtingen over het buitenland	23	4.1	Nationale samenwerking	31
1 Onrust en instabiliteit in het Midden-Oosten en Noord-Afrika en de effecten op de Nederlandse veiligheidsbelangen	9	3.1.1	Activiteiten en resultaten	24	4.1.1	MIVD	31
1.1 Jihadgang naar Syrië en de dreiging voor Nederland	9	3.2	Onderzoek naar proliferatie	24	4.1.2	NCTV	32
1.1.1 Syrische strijd werkt radicaliserend en slijt moslimgemeenschap	11	3.2.1	Activiteiten en resultaten	24	4.1.3	Regionale Inlichtingendiensten en Bijzondere Diensten	32
1.1.2 (Her)opleving van jihadisme en Al Qaida in Noord-Afrika en het Midden-Oosten	11	3.3	Latijns-Amerika en de Caribische regio	24	4.1.4	Ministeries van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken en Defensie	32
1.1.3 Activiteiten en resultaten	12	3.4	Activisme en extremisme	25	4.2	Internationale samenwerking	33
1.2 Regionale en globale politieke ontwikkelingen door het conflict in Syrië	12	3.4.1	Intimiderend of gewelddadig verzet tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid	25	4.2.1	Buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en Sigint-diensten	33
1.2.1 Activiteiten en resultaten	13	3.4.2	Dierenrechtenextremisme	25	4.3	Organisatieontwikkeling	33
2 Digitalisering en spionage: dreiging voor nationale veiligheid en economie	15	3.4.3	Overig links-extremisme	25	5 Cijfers en kengetallen	35	
2.1 Digitale spionage: toename en grotere diversiteit	15	3.4.4	Rechts-extremisme	25		Verklarende woordenlijst	39
2.1.1 Doelwitten van digitale spionage	16	3.4.5	Moluks activisme	26			
2.2 Digitale verstoring en sabotage	16	3.4.6	Activiteiten en resultaten	26			
2.3 Weerstand en beveiliging tegen digitale aanvallen	17	3.5	Separatistisch en revolutionair gemotiveerde groeperingen	26			
2.3.1 Activiteiten en resultaten	18	3.5.1	Activiteiten en resultaten	26			
2.4 Klassieke spionage springlevend	18	3.6	Bevordering van veiligheidsmaatregelen	26			
2.5 Dreiging voor economische belangen	19	3.6.1	Dreigingsinformatie over het Rijksdomein	27			
2.5.1 Activiteiten en resultaten	20	3.6.2	Activiteiten en resultaten	27			
		3.6.3	Veiligheidsbevordering vitale sectoren	27			
		3.6.4	Activiteiten en resultaten	27			
		3.6.5	Beveiliging bijzondere informatie	28			
		3.6.6	Activiteiten en resultaten	28			
		3.7	Vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken	29			
		3.7.1	Activiteiten en resultaten	29			
		3.8	Bijzondere naslagen	29			

±20
personen
teruggekeerd

- Islam4UK
- Shariah4Holland
- Behind Bars
- Millatu Ibrahim

>100
strijders met NL
achtergrond
>10 gesneuveld

Oude **smokkelroutes**
vergemakkelijken
verplaatsing jihadistien
en wapens van Mali
naar Syrië en Jemen

- Lijst met groeperingen:**
- ABaM:** Ansar Bait al Maqdis
  - AS:** Al Shabaab
  - AQ:** Kern-Al Qaida
  - AQAS:** Al Qaida op het Arabisch Schiereiland
  - AQIM:** Al Qaida in de Islamitische Maghreb
  - BH:** Boko Haram
  - JaN:** Jabhat al-Nusra
  - ISIL:** Islamitische Staat van Irak en de Levant

ONRUST EN INSTABILITEIT

IN HET MIDDEN-OOSTEN EN NOORD-AFRIKA EN DE

EFFECTEN OP DE NEDERLANDSE VEILIGHEIDSBELANGEN

De regionale instabiliteit en toenemende tegenstellingen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten bepaalden grotendeels de internationale veiligheidsproblematiek in 2013. Voor Nederland sprong in dit verband de deelname van ruim 100 Nederlandse burgers aan de burgeroorlog in Syrië het meest in het oog. Daarnaast speelden echter ook andere kwesties die Nederlandse belangen raken, zoals het gebruik van chemische wapens in Syrië, het Nederlandse regeringsbesluit over deelname aan de VN-missie in Mali en het interim-akkoord met Iran over het nucleaire programma.

Meer dan ooit is het belang gebleken van een nauwe samenhang tussen vergaren van inlichtingen in en over zowel binnen- als buitenland. Een goede inschatting van de dreiging voor Nederland vergt goed inzicht in de strijd in Syrië en de negatieve invloed ervan op de landen in de regio. Zo is een tijdige en betrouwbare inschatting van de dreiging van teruggekeerde jihadisten alleen mogelijk op basis van inlichtingen over

jihadistische netwerken in Syrië en omliggende landen. De speelruimte van jihadistische netwerken in landen als Egypte en Libanon wordt weer bepaald door de slagkracht en intenties van zowel regeringen als groeperingen in het Midden-Oosten.

1.1 Jihadgang naar Syrië en de dreiging voor Nederland

In 2013 zijn ruim 100 personen met jihadistische intenties vanuit Nederland naar Syrië gereisd. Zij sloten zich overwegend aan bij de jihadistische groeperingen Islamitische Staat in Irak en de Levant (ISIL) en Jabhat al-Nusra (JaN). Een klein deel van hen, ruim 20, is in de loop van het jaar weer teruggekeerd. De AIVD gaat ervan uit dat in 2013 meer dan 10 uit Nederland afkomstige personen zijn omgekomen in Syrië.

De burgeroorlog in Syrië oefende het afgelopen jaar een groeiende aantrekkingskracht uit op sommige groepen jonge moslims in Nederland. Via internet werd steeds openlijker en explicieter sterven in de strijd als ‘martelaar’ als het hoogst haalbare verheerlijkt, wat ook steeds meer aansloot bij de beleving van jonge moslims in Nederland en andere Europese landen. Personen die de stap zetten om naar Syrië te vertrekken, zoals enkele honderden vanuit Europa hebben gedaan, en in jihadistische gelederen werden opgenomen, zijn betrokken geraakt bij zware gevechten en soms bij gruweldaden. Het gevolg is dat eind 2013 tientallen Nederlandse jihadisten in Syrië hierdoor gewend zijn geraakt aan extreem geweld en in hun onverdraagzame en gewelddadige ideologische oriëntatie verder zijn geradicaliseerd.

De deelname van internationale jihadisten aan de strijd in Syrië maakt hen onderdeel van de escalatie van de burgeroorlog. De ervaringen die zij opdoen en de contacten met internationaal opererende jihadistische netwerken leiden ertoe dat zij met

name bij een eventuele terugkeer naar Nederland een dreiging kunnen vormen. Voor jihadistische groepen die in Syrië actief zijn, vormt de aanwezigheid van Europese strijders een uitgelezen kans om mensen die Europa kennen, te rekruteren voor het plegen van aanslagen. Daarnaast kunnen teruggekeerde jihadisten door hun status als veteraan een radicaliserende werking hebben op hun contacten in Nederland.

De bemoeienis van Al Qaida met de strijd in Syrië voegt een extra dimensie toe aan de veiligheidsrisico's. Al Qaida heeft immers nog altijd de intentie om aanslagen te plegen in het Westen en kan met inzet van uit Europa afkomstige strijders dit doel makkelijker bereiken. Het is voorstelbaar dat terugkeerders een opdracht krijgen om in Europa aanslagen te plegen of deze te faciliteren. Verder bestaat de kans dat Europese strijders nieuwe netwerken vormen in Europa en hun gezamenlijke ervaringen gebruiken om aanslagen te plegen of om ondersteuning te bieden aan anderen die naar Syrië of andere strijdgebieden willen vertrekken.

Sinds 11 september 2001 lag de oorsprong van de meeste onderkende aanslagplots in een van de bekende strijdgebieden, zoals het Afghaans/Pakistaanse grensgebied, Jemen en Somalië. Met oorsprong wordt bedoeld dat de (vermoedelijke) daders in het betreffende strijdgebied zijn verbleven en daar training, gevechtservaring en contacten zijn opgedaan. Sommige aanslagplots werden mogelijk ook vanuit het strijdgebied aangestuurd, maar dit is vaak moeilijk met zekerheid vast te stellen.

Tabel 1

Overzicht van onderkende aanslagplots/aanslagen door personen die voorafgaand aan hun daad actief zijn geweest in een strijdgebied.

Jaar	Aanslag/plot	Bezocht strijdgebied
2005	Aanslagen in Londen	Pakistan/Afghanistan
2006	Verijdelde plot trans-Atlantische vluchten	Pakistan/Afghanistan
2007	Verijdelde aanslag in Kopenhagen	Pakistan/Afghanistan
2007	Verijdelde aanslag door Sauerland Groep in Duitsland	Pakistan/Afghanistan
2007	Verijdelde aanslagen Londen/Glasgow	Irak
2008	Verijdelde aanslag op Kurt Westergaard in Denemarken	Somalië
2009	Mislukte aanslag op vlucht naar Detroit door Umar Farouk Abdulmutallab	Jemen
2010	Verijdelde aanslag op Jyllands-Posten in Denemarken	Pakistan/Afghanistan
2012	Diverse moordaanslagen in Frankrijk door Mohammed Merah	Pakistan/Afghanistan
2013	Moordaanslag op Britse militair Lee Rigby	Somalië

1.1.1 *Syrische strijd werkt radicaliserend en splijt moslimgemeenschap*

Van terugkeerders gaat naast een potentiële directe dreiging, ook een radicaliserend en mobiliserend effect uit op andere moslims. Zij dienen in Nederland als katalysator bij radicalisering van jongeren van wie sommigen zich al tot een radicalere stroming binnen de islam aangetrokken voelen. Dit geeft een impuls aan (lokale) radicale groepen in ons land en kan het bereik van de radicale boodschap vergroten.

Binnen de radicale islam is de afgelopen jaren een nieuwe, activistische stroming ontstaan. In Europa kwamen groeperingen op als Shariah4Holland, Behind Bars, Millatu Ibrahim en Islam4UK. Zij vormen een omgeving waar ideeën over geweld en jihad zich kunnen ontwikkelen. In het openbaar steken de aanhangers van deze stromingen hun sympathie voor Al Qaida en Osama Bin Laden niet onder stoelen of banken en etaleren zij steeds openlijker het jihadistisch gedachtegoed.

Veel jonge moslims die naar Syrië zijn getrokken, komen voort uit deze activistische groepen. Hun eerdere aanprijzing van de gewelddadige jihad is harde realiteit geworden. Het gaat nu om daadwerkelijke jihadistische netwerken waarvan de kernleden in Syrië vechten en thuis een brede groep van medestanders hebben die steeds heviger jihadpropaganda voeren. Via sociale media worden verhalen verspreid over de strijd van de 'broeders' in Al Sham (Syrië) en over de dood van de 'martelaren'.

De burgeroorlog in Syrië heeft niet alleen invloed op jihadistische moslims in Nederland. Ook het traditionele salafisme in Europa en in het Midden-Oosten moet zijn houding bepalen ten aanzien van de strijd in Syrië. De dawa-salafitische stromingen in Europa en de moslimwereld zijn vanuit hun

aard zeer antidemocratisch en antiwesters. Zij hebben zich de afgelopen decennia echter duidelijk gekeerd tegen de internationale jihad die vooral gericht is tegen het Westen en die door Al Qaida wordt gepropageerd. Het dawa-salafisme staat aan de andere kant wel degelijk positief tegenover wat het ziet als een defensieve jihad tegen 'ongelovige' dictators in de islamitische wereld, tegen de opmars van sjiïeten die zich daar in hun ogen dreigt te voltrekken, en tegen Westerse bezetting van islamitische gebieden.

In Nederland spreken dawa-salafitische en gematigde religieuze leiders zich regelmatig uit tegen de deelname van Nederlanders aan de jihadistische strijd in Syrië. Dit levert hen steeds scherper geformuleerde verwijten op vanuit het jihadistische kamp. De weerstand binnen de Nederlandse moslimgemeenschap tegen het gewelddadig jihadisme die de AIVD in de afgelopen jaren constateerde, wordt door deze ontwikkelingen aangetast.

1.1.2 *(Her)opleving van jihadisme en Al Qaida in Noord-Afrika en het Midden-Oosten*

De groeiende rol van jihadisten in de burgeroorlog in Syrië maakt onderdeel uit van een bredere opleving van het jihadisme in Noord-Afrika en het Midden-Oosten die het gevolg is van de Arabische Lente. Aanvankelijk speelde kern-Al Qaida geen rol van betekenis in de opstanden in de Arabische wereld. De strijd in Syrië bleek voor Al Qaida echter een uitgelezen kans om alsnog zijn relevantie te bewijzen als voorhoede van de strijd tegen de 'ongelovigen'. Dat zijn in de eerste plaats de VS en Israël en hun bondgenoten, maar ook het alawitische bewind in Damascus wordt daartoe gerekend. Dat maakt Syrië voor Al Qaida belangrijk, niet alleen voor de strijd tegen het regime van president Assad, maar ook als basis

voor de vestiging van het kalifaat en als uitvalsbasis voor het plegen van aanslagen buiten Syrië.

De aanwezigheid van jihadistische strijders uit Europa die vechten aan de zijde van groeperingen die aan Al Qaida verwant of ermee verbonden zijn, zoals ISIL of JaN, betekent dat Al Qaida over mogelijkheden beschikt om Europese, dus ook Nederlandse, moslimstrijders in te zetten in Syrië, maar ook daarbuiten. Strijders afkomstig uit Europa beschikken meestal over een paspoort en achtergrond van het land van herkomst. Zij vallen na terugkeer niet of minder op en zijn daarom goed in te zetten om hand- en spandiensten te verrichten voor of opdrachten uit te voeren van Al Qaida.

Ook buiten Syrië komen jihadistische samenwerkingsverbanden tot stand van groepen, netwerken en individuen die gerelateerd zijn aan kern-Al Qaida. Er is voor jihadisten meer ruimte ontstaan om zich opnieuw te organiseren. Veel van de voormalige regimes in het Midden-Oosten onderdrukten de jihadisten in hun landen, maar deze druk is nu verminderd of zelfs, zoals in Libië, weggefallen. Hierdoor zijn oude jihadistische netwerken opgeleefd en zijn nieuwe structuren opgezet. Ook radicale moslims in Europa staan met hen in contact en sommigen van hen zijn naar die landen gereisd om zich daar bij jihadistische groepen aan te sluiten.

Na de val van het regime in Libië is een situatie ontstaan waarin jihadisten zich in een immens gebied vrijwel ongestoord kunnen bewegen. Wapenvoorraden van het Libische leger zijn in hun handen gevallen. Geografisch is er een verbinding ontstaan die loopt van Mali via Libië naar Egypte en de routes reiken tot aan Somalië, de Gazastrook, de Sinaï en verder. Wapens en andere goederen vinden hun weg naar gebieden waar jihadisten ze nodig hebben via eeuwenoude karavaan- en smokkelroutes

door nauwelijks te controleren woestijngebied. Het is zo voor jihadisten relatief eenvoudig om bijvoorbeeld van Mali naar Jemen of Syrië te reizen.

Ondanks de successen van de Franse troepen tegen diverse jihadistische groepen in Mali, blijft de dreiging van jihadisten in de grotere Sahel-regio aanwezig. Zij kunnen zich daar hergroeperen, bewapenen, trainen en aanslagen voorbereiden.

Geholpen door de politieke omstandigheden en met moderne communicatietechnieken, slagen jihadistische netwerken en groeperingen er steeds meer in om met elkaar samen te werken. Veelal is die samenwerking gericht op het ondersteunen van de strijd in Syrië met mensen, geld, wapens en goederen. Netwerken van faciliteerders die hierbij betrokken zijn, opereren vanuit de Golfregio, Pakistan, Noord-Afrika en Turkije.

1.1.3 Activiteiten en resultaten

De AIVD heeft in het afgelopen jaar het onderzoek geïntensiverd naar de ontwikkelingen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika en de concrete gevolgen hiervan voor Nederland, waaronder jihadgang en radicalisering. De AIVD verzamelt en levert inlichtingen over uitreizigers en terugkeerders, zowel over individuele personen als over de trends en het fenomeen. De Regionale Inlichtingendiensten (RID's) spelen op regionaal en lokaal niveau een belangrijke rol bij het vroegtijdig onderkennen van radicalisering en intenties om uit te reizen.

De jihadgang en terugkeer vormen een ingewikkelde problematiek, waarbij er een duidelijke potentiële dreiging is, maar niet iedere Syriëganger een terrorist hoeft te zijn. Maatwerk is dus nodig. Wij hebben het afgelopen jaar informatie en inzicht

geleverd aan regering en (lokale) overheidsorganen ten behoeve van beleidsvorming en optreden tegen jihadgang en terugkeerders. Verder heeft de AIVD een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van een integrale aanpak om de dreiging op landelijk en lokaal niveau tegen te gaan.

Via ambtsberichten heeft de AIVD het Openbaar Ministerie in staat gesteld om strafrechtelijk onderzoek in te stellen naar activiteiten die mogelijk wezen op het faciliteren van uitreizen. Ook zijn uitreizen van minderjarigen voorkomen doordat informatie is gedeeld met de Raad voor de Kinderbescherming. Daarnaast hebben wij gemeenten geïnformeerd en geadviseerd over teruggekeerde strijders, wat in veel gevallen heeft geleid tot een intensieve bestuurlijke aanpak en monitoring. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) brengt deze partijen bijeen en begeleidt en adviseert ze bij het nemen van maatregelen om te voorkomen dat personen verder radicaliseren, uitreizen of een radicaliserende invloed uitoefenen op hun omgeving.

De AIVD heeft met het oog op het uitstralings-effect van het Syrische conflict op de landen in de regio, de inlichtingenpositie op Noord-Afrika en het Midden-Oosten versterkt. Op basis van actuele dreigingsinformatie van de AIVD wordt de Nederlandse overheid in staat gesteld om tijdig adequate veiligheidsmaatregelen te treffen. Zo zijn onder meer veiligheidsmaatregelen genomen voor het vliegverkeer boven de Sinai en voor Nederlandse diplomatieke vestigingen in risicogebieden. De inlichtingenpositie draagt ook bij aan het maken van goede inschattingen van de dreiging die uitgaat van jihadisten die naar Nederland terugkeren.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/terrorisme.

1.2 Regionale en globale politieke ontwikkelingen door het conflict in Syrië

De strijd in Syrië zorgt niet alleen voor jihadistische dreiging. Dit conflict heeft ook een negatieve invloed op de onderlinge verhoudingen in de regio en met de rest van de wereld. De veranderende verhoudingen kunnen leiden tot verdere destabilisering. Een aantal ontwikkelingen dat zich heeft voorgedaan en nog altijd voordoet, acht de AIVD van belang voor de internationale veiligheid. Dat betreft ten eerste de verhouding van de regimes met de Moslimbroederschap (MB) en de diepe kloof in de islamitische wereld tussen soennieten en sjiieten. Verder gaat het om de afbouw van de Syrische voorraden chemische wapens en om wijzigingen in de relaties tussen de belangrijke Arabische staten onderling en met het Westen.

Verhoudingen met de Moslimbroederschap

Niet alleen in Egypte maar ook in andere Arabische landen heeft de overheid de invloed van de Moslimbroederschap en verwante bewegingen aan banden gelegd. De Palestijnse Hamas, verwant aan de MB, is door de val van de Egyptische MB-regering in verder isolement geraakt. In Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten werd de MB al langer niet getolereerd. Saoedi-Arabië probeert de rol van de Syrische MB tot een minimum te beperken. Qatar, daarentegen, steunt de MB in Syrië. Beide landen proberen hun mensen binnen de Syrische Oppositie Coalitie of de Syrische overgangsregering te plaatsen en steunen strijdgroepen met geld en wapens.

Uitbuiting van tegenstellingen tussen soennieten en sjiieten

De felle tegenstellingen tussen soennieten en sjiieten worden door landen in de regio gebruikt om hun eigen politieke en veiligheidsbelangen te behartigen en hun invloedssfeer te vergroten. De soennitische Golfstaten gebruiken de burgeroorlog in Syrië om een machtsstrijd aan te gaan met hun sjiitische rivaal Iran. Soennitische staten, waaronder Saoedi-Arabië, steunen de Syrische oppositie in haar strijd tegen het Syrische regime, dat door het sjiitische Iran en de Libanese Hezbollah wordt gesteund.

Dit heeft ook gevolgen voor interne verhoudingen in andere Arabische landen. In Libanon, bijvoorbeeld, herleeft de angst voor een nieuwe burgeroorlog. Aanslagen voeden de zorg hierover. Christelijke minderheden worden gedwongen om partij te kiezen, waardoor zij als zondebok worden gezien door anderen en hun kwetsbaarheid toeneemt. Verschillende onderdrukte partijen in de Arabische landen, waaronder de Moslimbroederschap, hebben hun eigen redenen om zich te willen beschermen. Dat zij teruggrijpen naar geweld valt niet uit te sluiten. Een dergelijke verscherping van tegenstellingen kan ertoe leiden dat ook westerse personen en objecten in de regio een doelwit van gewelddadige acties worden.

Veranderingen in regionale en internationale verhoudingen

De strijd in Syrië heeft ook tot gevolg gehad dat in bredere zin de internationale verhoudingen in de regio zijn gewijzigd. Een aantal landen in het Midden-Oosten, waaronder Saoedi-Arabië en Turkije, volgt een eigen koers tegen Syrië en heeft kritiek op de terughoudende opstelling van de Verenigde Staten en de Europese Unie (EU) ten aanzien van het conflict. Iran steunt het Syrische regime rechtstreeks en ook indirect via Hezbollah in Libanon.

De aansluiting van Syrië bij het Verdrag Chemische Wapens (Chemical Weapons Convention, CWC) heeft de druk van het Westen op Damascus verminderd. Door de bemiddelende rol van Moskou is de positie van Rusland in de regio juist versterkt. De Golfstaten hebben hun politieke invloed in de regio geprobeerd te vergroten door grote geldbedragen te verstrekken.

Het interim-akkoord van november 2013 over Irans nucleaire programma draagt bij aan vermindering van de spanningen tussen Iran en het Westen. Bovendien voedt de gedeeltelijke versoepeling van de sancties tegen Iran in de regio de perceptie dat de positie van Iran sterker is geworden.

Al met al is sprake van een groeiende antiwesterse stemming en tanende invloed van het Westen in de Arabische regio.

Afbouw van Syrische voorraden gifgas?

Op 21 augustus 2013 werden buitenwijken van Damascus getroffen door een aanval met chemische wapens. Aan de hand van onderzoek van de Verenigde Naties (VN) is vastgesteld dat bij de aanval het zenuwgas sarin is ingezet. Syrië is na politieke druk lidstaat geworden van de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) en heeft zijn programma voor chemische wapens bij de OPCW aangemeld. Het is verplicht tot vernietiging van zijn voorraden chemische wapens en de bijbehorende productiefaciliteiten. Volgens de planning van de OPCW moet de vernietiging van het Syrische arsenaal aan chemische wapens voor 30 juni 2014 een feit zijn.

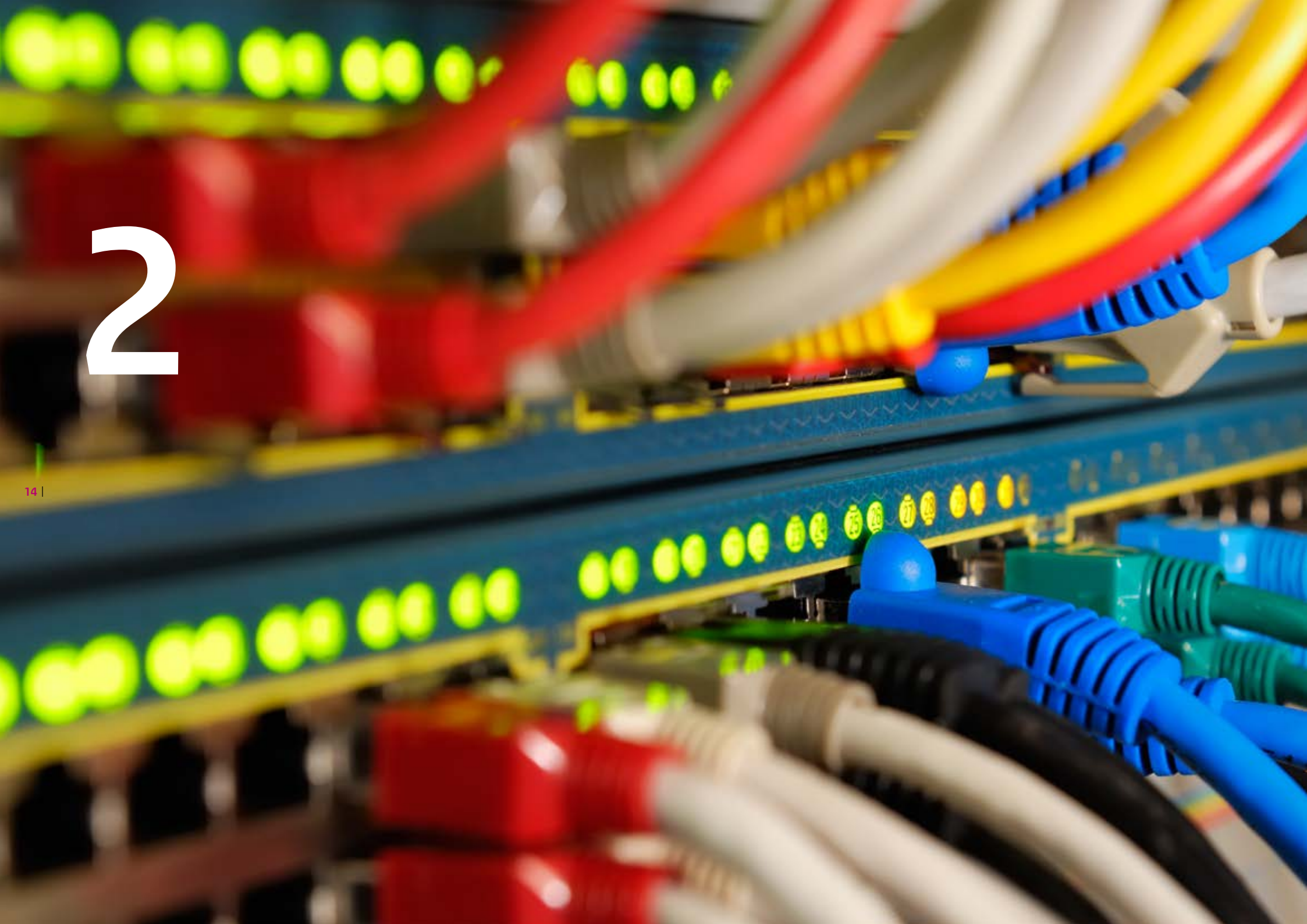
1.2.1 Activiteiten en resultaten

De situatie in Syrië maakt duidelijk dat binnenlandse veiligheid beïnvloed wordt door ontwikkelingen elders in de wereld. De strijd in Syrië, de repercussies ervan in de regio, het optreden van de strijdende partijen en de aantrekkingskracht die dat uitoefent op sommigen in de Westerse wereld, hebben effect op onder meer de veiligheidssituatie in Nederland.

De AIVD heeft in het afgelopen jaar de regering van informatie voorzien over de regionale implicaties van de burgeroorlog in Syrië en over de dreiging ervan tegen Europa. Bij de onderzoeken die wij verrichten ten aanzien van het Midden-Oosten en Noord-Afrika vindt overleg en afstemming plaats met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD). De gezamenlijke Unit Contraproliferatie van de AIVD en de MIVD heeft de regering voortdurend op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen rond de chemische wapens in Syrië. De AIVD heeft presentaties en briefings gegeven aan betrokken ministers in de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV), aan de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer (CIVD), aan de Vaste Kamercommissie van Buitenlandse Zaken en aan betrokken hoge ambtenaren. Hierdoor was de regering in staat om zijn beleid mede te baseren op eigen inlichtingen.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/massavernietigingswapens en www.aivd.nl/inlichtingenbuitenland.

2

DIGITALISERING EN SPIONAGE: DREIGING VOOR NATIONALE VEILIGHEID EN ECONOMIE

Digitalisering biedt veel mogelijkheden en maakt het dagelijks leven in veel opzichten eenvoudiger en efficiënter. Digitalisering heeft echter ook een keerzijde. Het wordt steeds duidelijker dat onze toegenomen afhankelijkheid van digitale toepassingen een grote impact heeft op onze privacy, veiligheid en economie. De intensiteit en verwevenheid van het gebruik van digitale toepassingen in communicatie, dataopslag en besturingsprocessen binnen de overheid en het bedrijfsleven vergroten de mogelijkheden voor en de impact van digitale sabotage en spionage.

Nederland is extra kwetsbaar voor digitale aanvallen vanwege een hoogwaardige ICT-infrastructuur en een hoge ICT-dichtheid. Nederland heeft een van de hoogste percentages computers per huishouden en loopt voorop in het gebruik van innovatieve digitale diensten. Daarnaast huisvest Nederland een van de grootste internetknooppunten in de wereld. Naar verwachting zal deze kwetsbaarheid blijven groeien als gevolg van het toenemende belang van digitalisering voor het functioneren van de economie en de samenleving.

De AIVD onderzoekt de dreigingen en kwetsbaarheden die samenhangen met digitalisering in verband met de veiligheid van de staat en de samenleving en deelt de resultaten van dat onderzoek met overheidsinstanties en marktpartijen. Deze zijn hierdoor beter in staat maatregelen te nemen.

2.1 Digitale spionage: toename en grotere diversiteit

De AIVD signaleert dat het aantal digitale spionageaanvallen in de loop der jaren sterk is toegenomen en dat ze bovendien winnen aan complexiteit en impact. De wereldwijde groei en afhankelijkheid van internet voor het creëren, verspreiden en opslaan van data voegen een dimensie toe aan spionage.

Het uitvoeren van digitale spionage is relatief eenvoudig en goedkoop, het risico van onderkenning is klein en de potentiële opbrengst is bijzonder groot. Digitale spionage is daardoor niet

langer voorbehouden aan grote, geavanceerde inlichtingendiensten. Bijna elke inlichtingendienst heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in zijn digitale capaciteiten. Dat digitale spionage relatief eenvoudig kan worden gerealiseerd, maakt het bovendien een bereikbaar instrument voor organisaties of personen die vanuit financiële of politiek-ideologische overwegingen inlichtingen willen vergaren over overheden, bedrijven of burgers. Dit leidt tot een grote diversiteit aan spionagedreiging.

2.1.1 Doelwitten van digitale spionage

Wereldwijd zijn overheidsinstanties, bedrijven en burgers slachtoffer geworden van digitale spionage, waarbij op grote schaal vertrouwelijke overheids-, bedrijfs- en persoonsinformatie is buitgemaakt.

De meeste digitale spionageaanvallen die bekend zijn bij de AIVD, zijn gericht op overheidsinstanties zoals de Ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie, en op intergouvernementele organisaties zoals de Verenigde Naties, de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) en de EU, en op fora zoals de G8 en de G20. Deze aanvallen richten zich op het vergaren van politieke inlichtingen over het defensie-, energie-, economisch en buitenlandbeleid van de betreffende instellingen. Ook politieke denktanks die overheden adviseren op deze beleidsterreinen worden veelvuldig digitaal bespioneerd. Verder zijn veel digitale aanvallen gericht op het intimideren, manipuleren en/of bespioneren van dissidentengroeperingen en mensenrechtenorganisaties.

Steeds meer digitale aanvallen zijn gericht op het bedrijfsleven, waarbij het met name gaat om bedrijven en onderzoeksinstel-

lingen binnen de energie-, biotechnologie-, chemie- en hightech-sector in Nederland en daarbuiten. Deze aanvallen richten zich op het vergaren van vertrouwelijke technisch-wetenschappelijke en financieel-economische informatie. Het bedrijfsleven loopt groot risico op schade als gevolg van inbreuken op intellectueel eigendom en door ondermijning van de onderhandelingspositie in aanbestedingstrajecten, contractonderhandelingen, fusies en overnames. Hoewel precieze cijfers ontbreken, is het aannemelijk dat de wereldwijde schade honderden miljarden euro's bedraagt als gevolg van inkomstenderving, verlies aan concurrentiepositie en banen, en door kosten voor beveiligings- en herstelmaatregelen.

In Nederland zijn niet alleen overheid en bedrijfsleven doelwit van digitale aanvallen. Dat geldt ook voor de Nederlandse hoogwaardige ICT-infrastructuur op zichzelf. Deze wordt gebruikt voor digitale spionage- en sabotageaanvallen op doelwitten buiten Nederland. De ICT-infrastructuur fungeert in dat geval ongewild als 'doorvoerhaven'.

2.2 Digitale verstoring en sabotage

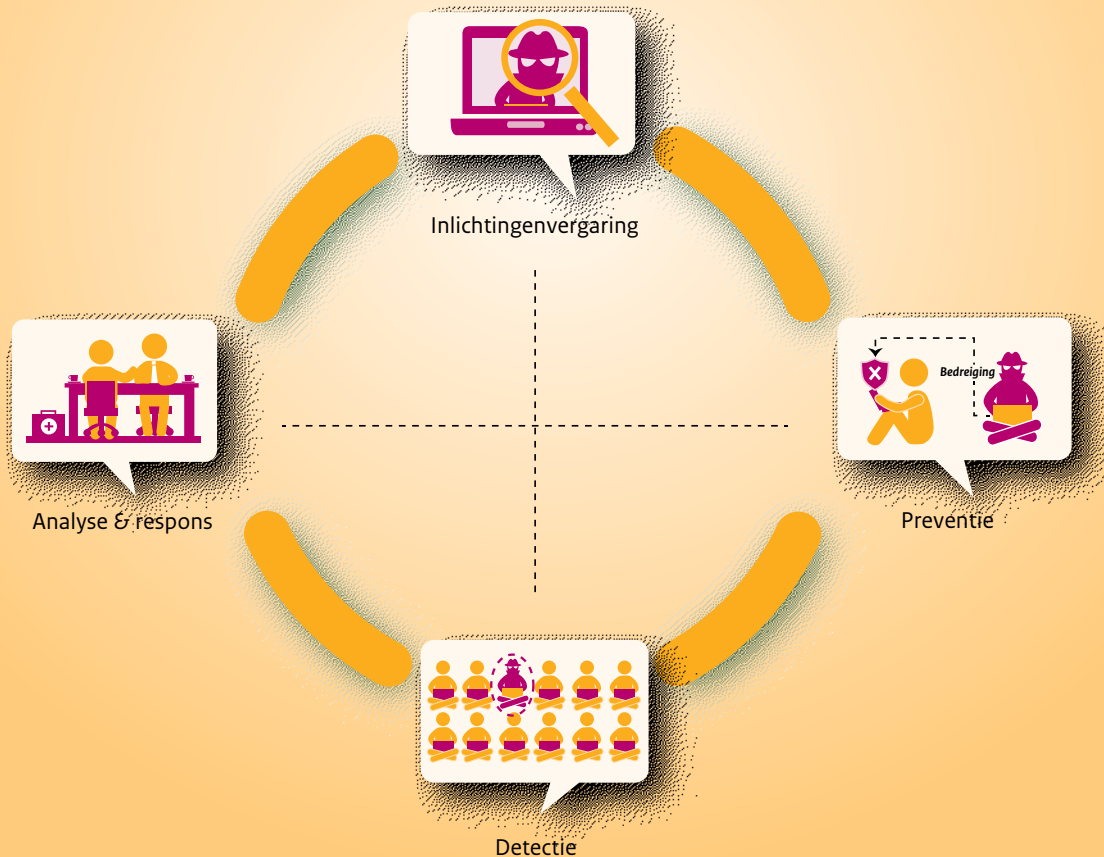
Naast de dreiging van (digitale) spionage moet ook serieus rekening worden gehouden met de dreiging van digitale sabotage. Al eerder is gebleken dat digitale aanvallen (delen van) vitale sectoren kunnen ontregelen en beschadigen. De impact van een dergelijke aanval is direct voelbaar.

Vitale sectoren kunnen zelfs met minder geavanceerde aanvallen al worden ontregeld, wat bleek toen diverse (voornamelijk financiële) instellingen in Nederland begin 2013 getroffen werden door DDoS-aanvallen. Het doel van deze *Distributed*

Analist digitale spionage

“Sinds 2013 onderzoeken wij grootschalige digitale spionageaanvallen op bedrijven en kennisinstellingen in een sector die hoogwaardige technologische toepassingen ontwikkelt voor commerciële en militaire doeleinden. Ook Nederlandse bedrijven zijn doelwit van deze aanvallen. De aanvallen worden zeer professioneel uitgevoerd en zijn goed georganiseerd. De aanvallers hebben de netwerken van diverse bedrijven ongemerkt, diepgravend en grootschalig geïnfiltrerd en zeer gericht informatie verzameld. Hierbij zijn op grote schaal hoogwaardige technologische informatie en vertrouwelijke bedrijfsinformatie, zoals blauwdrukken, handleidingen, projectplannen en offertes, weggesluisd.

De aanvallers hebben bedrijven in Europa, Azië en Noord-Amerika geïnfiltrerd. Met name Europa is zwaar getroffen. Het gaat om bedrijven die qua omzet tot de mondiale top twintig van deze sector behoren. Binnen Europa vertegenwoordigen de getroffen bedrijven gezamenlijk meer dan de helft van de werkgelegenheid en omzet in de sector. Deze aanvallen vormen dus een concrete dreiging voor de omzet, concurrentiepositie, werkgelegenheid en winstgevendheid van deze Europese sector.”

De AIVD achterhaalt door **inlichtingenvergaring** de intenties en werkwijzen van digitale aanvallers. Op basis van deze kennis reikt de AIVD potentiële doelwitten handvatten aan om **preventief** op te treden tegen aanvallen of deze in een vroegtijdig stadium te **detecteren**. Deze aanvallen worden **geanalyseerd** wat kan leiden tot een **respons** richting potentiële doelwitten. Ook worden de analyses gebruikt voor betere inlichtingenvergaring.

Design: VijfKeerBlauw, Rijswijk

Denial of Service-aanvallen is om een website of digitale dienst te verstoren en onbereikbaar te maken door hem te overbelasten met communicatieverzoeken van een groot aantal computers tegelijkertijd. Deze aanvallen hebben weliswaar niet geleid tot maatschappelijke ontwrichting, maar duidelijk werd wel dat met een relatief eenvoudig middel als een DDoS-aanval het digitale betalingsverkeer al hinderlijk verstoord kan worden, wat tot groot ongemak en onrust kan leiden.

2.3 Weerstand en beveiliging tegen digitale aanvallen

De dreiging die digitalisering met zich meebrengt, maakt de beveiliging van informatie en communicatie steeds belangrijker. Het gaat niet alleen om het beveiligen van staatsgeheime informatie; ook bedrijfsinformatie en privacygevoelige gegevens zijn in toenemende mate kwetsbaar voor digitale aanvallen.

De weerstand van veel informatiesystemen en hun gebruikers is ontoereikend en daardoor zijn digitale aanvallen relatief succesvol. Bovendien biedt informatiebeveiliging voornamelijk bescherming tegen bekende aanvallen, maar nauwelijks tegen nieuwe kwetsbaarheden in soft- en hardware die regelmatig ontdekt worden. Aanvallen worden hierdoor niet of pas in een vergevorderd stadium onderkend. Daar komt bij dat veel bedrijven en overheden terughoudend zijn in het melden van een infectie. Zij zijn bang voor imagoschade en claims als gevolg van ontevreden klanten, burgers en/of aandeelhouders. En ze zijn beducht voor vervolginfecties door na-apende hackers en ongefundeerde beschuldigingen tegen vermeende aanvallers. Hierdoor blijven vergelijkbare organisaties versto-

ken van belangrijke dreigingsinformatie waardoor aanvallen kunnen voortduren en zich uitbreiden.

Om ICT-systemen en informatie te kunnen beschermen, is een basisniveau van beveiliging en veiligheidsbewust handelen bij bedrijven, overheden en individuele gebruikers een vereiste. Voor bedrijven en overheden is niet alleen zicht op de dreiging van belang, maar ook kennis van de eigen ICT-systemen, en inzicht in de informatie die beveiligd zou moeten worden (de 'kroonjuwelen'). Het verlies van kleine stukjes informatie bij een digitale aanval hoeft op zichzelf niet gevoelig of schadelijk te zijn. Maar het totaal van een reeks van kleine stukjes informatie die na verloop van tijd ontvreemd zijn, kan inzicht verschaffen in unieke bedrijfsinformatie, of in de beveiligingsmaatregelen.

Een bijzondere kwetsbaarheid is dat mensen steeds meer van zichzelf blootgeven door het gebruik van sociale media. Steeds meer persoons- en organisatiegebonden informatie is verkrijgbaar op internet. Dat maakt het voor buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten eenvoudiger om potentiële doelwitten te identificeren en op een succesvolle manier te benaderen.

2.3.1 *Activiteiten en resultaten*

Onderzoek naar digitale spionage en sabotage, en bijdragen aan de beveiliging van digitale informatie en communicatie vormen een belangrijk aandachtsgebied van de AIVD. Onderzoek van gedetecteerde digitale aanvallen levert ons meer inzicht op in de daders, doelwitten, intenties en methoden. Dit inzicht wordt gedeeld met getroffen overheidsinstanties en bedrijven en ingezet ten behoeve van betere detectie en beveiliging. De AIVD bouwt dit aandachtsgebied verder uit.

De AIVD participeert in het Nationaal Detectie Netwerk dat valt onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Hierbij werken wij intensief samen met het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) van de NCTV. Het NCSC, de MIVD, de Nationale Politie, het Openbaar Ministerie en de AIVD intensiveren de samenwerking bij de analyse van en de respons op cyberdreigingen tegen de nationale veiligheid. De versterkte samenwerking moet vorm krijgen in een 'cyberinfo-box'. Wij richten ons daarbij in het bijzonder op geavanceerde digitale aanvallen, die zelden door anderen kunnen worden onderkend. Door goede relaties en samenwerking met andere inlichtingen- en veiligheidsdiensten kan de AIVD beschikken over geheime aanvalskenmerken die slechts in de beperkte kring van enkele collega-diensten bekend zijn.

De AIVD werkt aan het vinden van de optimale balans tussen preventieve maatregelen en detectiemechanismen in de vorm van extra monitoring en analyse-instrumenten. Doelstelling is dat preventie en detectie elkaar versterken. Inzet daarbij is dat de informatie uit detectie wordt gebruikt voor preventieve maatregelen op die plekken waar de dreiging van (digitale) spionage groter is dan de bestaande weerstand.

De AIVD heeft in 2013 veel presentaties gegeven over digitale aanvallen en de beveiliging van gevoelige informatie. Het doel daarvan is de afnemers inzicht te geven in de dreigingen en in de wijze waarop ze de hun weerstand tegen deze dreigingen kunnen vergroten.

Ook over spionagerisico's in meer algemene zin heeft de AIVD in 2013 voorlichting gegeven aan overheid en bedrijfsleven. Doel is ook hier om de bewustwording verder te vergroten en te adviseren over preventie en beveiligingsmaatregelen.

Wij ondersteunen de overheid bij de bescherming van gevoelige informatie tegen vijandelijke partijen en statelijke actoren, onder andere met advies over ICT-beveiligingsoplossingen. Het betreft onder meer oplossingen voor beveiligd bellen en voor het beveiligen van data en dataverkeer. Meer informatie hierover is te vinden in § 3.6.5 die ingaat op het beveiligen van bijzondere informatie.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/cyberdreiging.

2.4 **Klassieke spionage springlevend**

Klassieke vormen van spionage blijven ook volop in gebruik; digitale spionage voegt wel een dimensie toe, maar de doelwitten komen overeen met die van de meer traditionele vormen van spionage.

Het menselijke aspect van spionage blijft van groot belang. Een deel van de informatie waar buitenlandse inlichtingendiensten naar op zoek zijn, is niet digitaal beschikbaar. Bijvoorbeeld de overwegingen van de top van een bedrijf, of van een investeerder, of de werkelijke relaties tussen mensen binnen een politieke groepering. Buitenlandse inlichtingendiensten maken gebruik van mensen om dergelijke informatie te verzamelen. Bovendien is een menselijke bron soms nodig om toegang te krijgen tot technische systemen, om informatie te krijgen over de beveiliging van deze systemen, of om netwerken (onbewust) te infecteren.

Veiligheidsbelangen en vitale sectoren

De telecomsector is een van de belangrijkste onderdelen van de vitale infrastructuur. Alle andere vitale sectoren maken gebruik van diensten van de telecomsector. Bij inbreuken op de integriteit en het onbelemmerd functioneren van de telecomsector is vrijwel direct sprake van aantasting van de nationale veiligheid. Communicatie en dataverkeer zijn immers van levensbelang voor het ongehinderd functioneren van de Nederlandse economie en samenleving.

De AIVD constateerde in het afgelopen jaar wederom dat buitenlandse inlichtingendiensten in Nederland agenten rekruteerden en aanstuurden. Wij richtten ons ook in 2013 op het onderkennen van de aanwezigheid en activiteiten van inlichtingsofficieren in Nederland. In samenwerking met het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft dit onder andere geleid tot visumweigering aan inlichtingsofficieren.

In 2013 zijn in Nederland ook buitenlandse inlichtingenoperaties onderkend die onder meer tot doel hadden om politieke inlichtingen te verkrijgen, gevoelige technologie te verwerven of migrantengroepen te infiltreren.

Het werk van de AIVD houdt niet op bij de landsgrenzen. Nederlanders die in het buitenland wonen en werken, met name medewerkers van de Nederlandse overheid, blijven immers onverminderd doelwit van inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/spionage.

2.5 Dreiging voor economische belangen

Nederland is fysiek en digitaal een knooppunt in het economisch verkeer. Via de Rotterdamse haven gaat een grote goederenstroom het Europese achterland in. Meer dan 50 miljoen mensen passeren jaarlijks de luchthaven Schiphol. En met de AMS-IX bevindt zich in ons land een van de grootste internetknooppunten ter wereld. Nederland is kortom een aantrekkelijke locatie voor het internationale bedrijfsleven en een speelveld waarop zich de economische concurrentiestrijd afspeelt.

De concurrentiestrijd om grondstoffen, voedselvoorziening, energie en hoogwaardige technologie wordt steeds scherper. Door de opkomst van nieuwe economieën verschuiven de economische en mondiale machtsverhoudingen. De AIVD signaleert dat (digitale) spionage door sommige landen ook wordt ingezet om de concurrentiestrijd in hun voordeel te beslechten. Zij gebruiken inlichtingendiensten om vertrouwelijke technisch-wetenschappelijke en financieel-economische informatie te vergaren, en om voorkennis te verkrijgen over toekomstige transacties, overnames en onderhandelingsposities.

Het gaat allang niet meer alleen om landen die op historische gronden als opponenten worden gezien. Veel landen zijn in staat en bereid inlichtingendiensten in te zetten voor de bevoordeling van de eigen nationale industrie, technisch-wetenschappelijke ontwikkeling en concurrentiepositie op de wereldmarkt.

Naarmate politieke machtsstructuren en ambities en zakelijk-industriële belangen nauwer met elkaar verweven zijn in de topstructuur van een land, wordt gemakkelijker overgegaan tot de inzet van inlichtingendiensten ter bevordering van politieke, economische en zakelijke doelstellingen. Ten opzichte van andere deelnemers op de wereldmarkt, zoals staten en multinationale bedrijven, die hun optreden baseren op de principes van de vrije markt, is dan geen sprake meer van een gelijk speelveld. De economische verhoudingen worden verstoord door spelers met een verborgen, machtspolitieke agenda en aan het zicht onttrokken staatssteun in de vorm van inzet van geheime diensten.

Een bedreiging met een bijzonder karakter voor de economische belangen van ons land betreft het verlies aan zeggenschap over de vitale infrastructuur. De bedrijven die eigenaar zijn en/of het beheer voeren over sectoren van de vitale infrastructuur, bijvoorbeeld elektriciteitsbedrijven of telecomondernemingen, zijn verhandelbaar op de vrije markt. Dat heeft tot gevolg dat onderdelen van de vitale infrastructuur in bezit kunnen komen van staten of bedrijven waarover de Nederlandse regering geen controle heeft. Deze actoren hoeven zich niet te verantwoorden tegenover de Nederlandse regering, die tegelijkertijd zelf wel verantwoordelijk is voor het functioneren van onze samenleving en voor een stabiele economie.

2.5.1 *Activiteiten en resultaten*

De AIVD heeft de verwevenheid van politieke machtsstructuren met zakelijk-industriële belangen van sommige spelers op de wereldmarkt zichtbaar gemaakt. Door inzicht te geven in de achterliggende intenties en ambities van buitenlandse partijen waarmee Nederlandse overheden en bedrijven economische relaties aangaan, maakt de AIVD de aantasting van het gelijke speelveld duidelijk en stelt zo de regering en het bedrijfsleven in staat om zich tegen die aantasting te weer te stellen.

In 2013 hebben wij inlichtingenberichten en -analyses uitgebracht waarmee inzicht werd geboden in de achterliggende motivatie van buitenlandse statelijke en niet-statelijke initiatieven op economisch gebied. Ook heeft de AIVD geadviseerd over de veiligheidsimplicaties van economische relaties en transacties. Daarbij hebben wij gefocust op onder meer de twaalf door het Rijk aangewezen vitale infrastructuren, waar het verlies van zeggenschap een bedreiging kan vormen voor de nationale economische veiligheid.

3

ANDERE AANDACHTSGEBIEDEN VAN DE AIVD

3.1 Inlichtingen over het buitenland

De AIVD wint inlichtingen in over de politieke intenties, activiteiten en opinies van regeringen, instellingen en inwoners van een aantal specifiek benoemde landen of regio's: politieke inlichtingen. Wat zijn de werkelijke motieven van de belangrijkste actoren in die landen, wat is de feitelijke invloed van de regering daar en welke doelen worden nagestreefd. Dat zijn vragen waarop de AIVD een antwoord probeert te geven.

Dat gebeurt op basis van het 'Aanwijzingsbesluit Buitenland'. Daarin staan de belangrijkste vragen van de Nederlandse regering, waarnaar de AIVD onderzoek moet doen. Het Aanwijzingsbesluit, dat door de minister-president wordt ondertekend, is geheim. Als de AIVD uitgebreid zou vermelden welke onderzoeksactiviteiten in het buitenland ondernomen worden, dan zou dat betekenen dat vergaand inzicht wordt

gegeven in de onderwerpen van onderzoek en de daaraan verbonden vraagstelling. Daarmee zou de veiligheid van bronnen en andere personen die voor deze taak met ons samenwerken in gevaar gebracht worden. Het kan ook de diplomatieke verhoudingen vertroebelen.

In dit jaarverslag staat dan ook geen uitgebreide verslaglegging van de onderzoeken die de AIVD in dit kader verricht. Dat betekent niet dat de AIVD geen verantwoording aflegt. De Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de onderzoeken die de AIVD verricht op basis van het Aanwijzingsbesluit.

De AIVD voert zijn onderzoek naar het buitenland uit in nauw overleg met het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Die afstemming moet ervoor zorgen dat zo min mogelijk overlap ontstaat tussen de activiteiten van de AIVD en die van de diplomatieke dienst.

De rapportage van de AIVD moet juist aanvullend zijn aan die van het Ministerie van Buitenlandse Zaken zelf. Buitenlandse Zaken kan de informatie van de AIVD gebruiken bij het ontwikkelen van het buitenlands beleid van Nederland en bij het bepalen van standpunten die ons land inneemt in internationaal overleg. De AIVD en MIVD trekken samen op waar onderzoeksgebieden uit het Aanwijzingsbesluit elkaar overlappen.

Deze ‘inlichtingentaak buitenland’ sluit nauw aan bij onze andere aandachtsgebieden. Zo is diepgaande kennis van de gebeurtenissen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten van belang om goed te kunnen onderzoeken en begrijpen wat Nederlandse ingezetenen drijft om deel te gaan nemen aan gewapende conflicten. In hoofdstuk 1 bleek al dat het terrorisme-onderzoek en het onderzoek naar het buitenland in elkaars verlengde liggen.

Ook draagt de inlichtingentaak bij aan het kunnen onderzoeken van de dreiging tegen Nederland die uitgaat van andere staten. Dat geldt zowel voor de klassieke spionage als voor de ‘moderne’ vormen van spionage, zoals cyberspionage. Daar ontstaan ook raakvlakken met de economische veiligheidsbelangen van Nederland. Inlichtingen over de economische intenties van andere landen geven inzicht in achterliggende motieven van deze landen die direct en indirect aan de economische en andere belangen van Nederland raken.

Vanwege de noodzaak om de jihadgang naar het Midden-Oosten intensiever te onderzoeken, werd in de loop van 2013 capaciteit naar deze onderzoeksteams overgeheveld. Dit heeft geleid tot het opschorten en bijstellen van enkele andere onderzoeken naar het buitenland.

3.1.1 Activiteiten en resultaten

De AIVD produceerde in 2013 ruim 400 inlichtingenproducten over ontwikkelingen in de landen van het Aanwijzingsbesluit, zoals korte inlichtingenrapporten, langere analyses, ambtsberichten en antwoorden op zogenaamde *requests for information* (rfi's) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ), de NAVO of de Europese Unie. Daarnaast verzorgden wij presentaties in de reguliere vergaderingen van het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) en de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, en vele specifieke briefings en presentaties over internationale ontwikkelingen voor (leden van) de CIVD, de leden van de RIV, individuele ministers en beleidsbepalende ambtenaren.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/inlichtingenbuitenland.

3.2 Onderzoek naar proliferatie

Nederland is aangesloten bij een stelsel van internationale verdragen voor het tegengaan van de verspreiding (proliferatie) van kernwapens en kernwapentechnologie, het uitvoeren van kernproeven en de ontwikkeling en productie van biologische en chemische wapens. De AIVD en de MIVD doen onderzoek naar landen die ervan worden verdacht dat zij, in strijd met internationale verdragen, werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens of hier al over beschikken. Dit zijn zogeheten ‘landen van zorg’.

Deze contraproliferatietaak wordt uitgevoerd door de gezamenlijke Unit Contraproliferatie (UCP) van de AIVD en de MIVD,

die daarmee de regering een eigen, zelfstandige inlichtingenpositie biedt over ontwikkelingen op dit terrein. Daarnaast richt de UCP zich op het verstoren van verwervingsactiviteiten door of voor landen van zorg.

3.2.1 Activiteiten en resultaten

In 2013 zijn verschillende zendingen van proliferatiegevoelige goederen gestopt. De UCP werkt daarbij nauw samen met ambtelijke partners, zoals het Ministerie van BZ, de Douane en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) en met buitenlandse collega-diensten. In 2013 zijn 30 ambtsberichten verstrekt aan het Ministerie van BZ ter ondersteuning van de uitvoering van het exportcontrolebeleid. Voorts bezochten medewerkers van de UCP in 2013 specifieke instellingen en bedrijven om deze te wijzen op mogelijke proliferatierisico's.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/massavernietigingswapens.

3.3 Latijns-Amerika en de Caribische regio

De AIVD en de MIVD werken in een gezamenlijk team om de Nederlandse overheid te voorzien van inlichtingen en achtergrondinformatie over de regio Latijns-Amerika en het Caribisch gebied. Voor de MIVD is de permanente militaire aanwezigheid van de Nederlandse krijgsmacht in de Caribische delen van het Koninkrijk reden om ontwikkelingen daar op hoofdlijnen te volgen, voor zover deze van invloed kunnen zijn op de Nederlandse krijgsmacht. Met de eilanden Sint Eustatius, Saba en Bonaire als bijzondere Nederlandse gemeenten in de Cariben

reiken de landsgrenzen van Nederland en daarmee de veiligheidstaken van de AIVD en de MIVD tot in Latijns-Amerika.

3.4 Activisme en extremisme

Het effect van het optreden van links-extremisten is vanwege de aantallen deelnemers en de aard van de acties in het algemeen groter, dan dat van activiteiten vanuit rechts-extremistische hoek. Het rechts-extremisme blijft in Nederland een versplinterd en marginaal verschijnsel.

Binnen het links-extremisme is sinds een aantal jaren sprake van groeiende samenwerking tussen actievoerders bij activiteiten op 'elkaars terrein'. De AIVD heeft dat in 2013 vooral geconstateerd bij het verzet tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/extremisme.

3.4.1 *Intimiderend of gewelddadig verzet tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid*

Het verzet vanuit extremistische kringen tegen het Nederlandse en Europese asiel- en vreemdelingenbeleid neemt al een aantal jaren toe. In het zogeheten 'No Border Netwerk' bundelen activisten en extremisten hun krachten. De realisatie van het No Border Netwerk-Nederland heeft in 2013 geleid tot een verbreding van het verzet en meer gematigde vormen van actie. Dit werd met name duidelijk tijdens het 'No Border Camp' in augustus in Rotterdam. Een overgrote meerderheid aan gematigde actievoerders hield de extremisten in toom.

Op andere momenten in 2013 kwam het wel tot meer extreme vormen van protest. Zo werd getracht de politiek en de ambtelijke top die betrokken is bij het asiel- en vreemdelingenbeleid te intimideren. Het kantoor van een politieke partij werd beklad en het hoofd van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) kreeg te maken met persoonlijke bedreiging en bekladding van zijn woning. Op een bouwplaats van een bedrijf dat betrokken is bij de bouw van huisvesting voor asielzoekers werd brand gesticht en werden vernielingen aangericht. Uitzettingen werden gedwarsboomd door 'waarschuwingen' te geven aan luchtvaartmaatschappijen en door uit te zetten personen te instrueren hoe zich te misdragen.

3.4.2 *Dierenrechtenextremisme*

In 2013 waren er meer campagnes tegen (vermeend) dierenleed dan in eerdere jaren, maar de toon van de protesten leek milder. De deelname aan de protesten van Respect voor Dieren (RvD) tegen het transport van apen voor de dierproevenindustrie door Air France/KLM nam toe. Dat gold ook voor de campagnes van de Anti Dierproeven Coalitie (ADC). De ADC tracht de protesten op legale wijze te voeren en wijst intimiderende of gewelddadige activetypen af om imago schade te voorkomen.

Nederlandse dierenrechtenextremisten spelen in Europa een vooraanstaande rol. De organiserende rol van (individueel binnen) RvD bij de jaarlijkse 'International Animal Rights Gathering', die in 2013 in België was, bevestigde dat.

3.4.3 *Overig links-extremisme*

Anarcho-extremisten, die vanuit een anarchistische ideologie op extremistische wijze uiting geven aan hun ongenoegen over

(gepercipieerd) onrecht, waren in 2013 vooral actief in het kader van hun internationale solidariteit. Een deel van de Nederlandse anarcho-extremisten was betrokken bij de (voorbereiding van) protesten tegen de G8 in Londen en tegen de Europese Centrale Bank in Frankfurt. Naast deelname aan en indirecte ondersteuning van acties, strekt de internationale solidariteit zich uit tot financiële steun aan buitenlandse geestverwanten, onder meer in Griekenland.

De Antifascistische Actie (AFA) richtte zich voornamelijk op de ondersteuning van het verzet tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid. Daarnaast weten individuen binnen AFA de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB) nog steeds te gebruiken als extra inkomstenbron¹. Door aan te sturen op niet-tijdige beslissingen door de bevragede instantie, door het indienen van zeer veel en/of bewerkelijke vragen, lukt het de aanvrager vaak om een boete op te eisen. De AFA financierde ook in 2013 eigen acties met deze inkomsten. De minister van BZK heeft in 2013 aangegeven dat hij oneigenlijk gebruik van de WOB op deze manier wil voorkomen. Ook bij fracties in de Tweede Kamer leeft die wens.

3.4.4 *Rechts-extremisme*

Er zijn in 2013 geen grootschalige rechts-extremistische evenementen geweest. Enkele bekende rechts-extremisten gebruikten de demonstratie van de PVV tegen het kabinet in september 2013 om aandacht te trekken voor hun eigen groepering. De nieuwe actiegroep Identitair Verzet, die voornamelijk bestaat uit oude bekenden uit extreemrechtse

1 Zie: *WOB als melkkoe*, in: Binnenlands Bestuur, d.d. 19 februari 2010.

hoek, is met enkele acties in de publiciteit gekomen. Het rechts-extremisme in Nederland blijft een verschijnsel in de marge.

3.4.5 Moluks activisme

De Molukse RMS-regering (Republiek Maluku Selatan) in ballingschap richt zich op activiteiten met een hoog publicitair profiel. Het rapport over de beëindiging van de Molukse treinkaping bij De Punt in 1977, waarover in 2013 enige onrust ontstond, vormde voor de RMS-regering geen aanleiding om actie te voeren. De activiteiten van de RMS-regering bleven geconcentreerd op het organiseren van een politiek seminar dat op de Molukken zelf zou moeten plaatsvinden.

3.4.6 Activiteiten en resultaten

Met inlichtingen en achtergrondinformatie hebben wij de verantwoordelijke overheidsinstanties geïnformeerd over (de kans op) intimiderende en/of gewelddadige acties uit links-extremistische hoek. De AIVD houdt rekening met groeiende tegenstellingen tussen gematigde en extremistische actievoerders. Dit kan leiden tot meer autonoom optreden van geharnaste extremisten en tot een toename van hardere acties als *home visits*, grootschalige vernieling en brandstichting.

Er zijn voorbeelden in het buitenland (Verenigd Koninkrijk, Polen) dat radicalere actievoerders zich mengen in de activiteiten van lokale, vreedzame initiatieven, wat daar heeft geleid tot meer extremistische vormen van verzet. Een dergelijk scenario is ook voorstelbaar bij andere thema's, zoals het verzet tegen de gevolgen van de winning van conventioneel gas in Groningen.

In 2013 heeft de AIVD een publicatie uitgebracht met een breder beeld van links-activisme en links-extremisme: 'Links-activisme en -extremisme, divers en diffuus, wisselvallig en wispelturig'.

De AIVD heeft inlichtingen en achtergrondinformatie uitgewisseld met binnen- en buitenlandse partners over ontwikkelingen in het rechts-extremisme. Dit droeg bij aan de duiding en aan een juiste inschatting van activiteiten in rechts-extremistische kring. Door duiding en tijdig informeren over het Moluks activisme heeft de AIVD kunnen bijdragen aan een passende overheidsreactie rond momenten van onrust en spanning.

3.5 Separatistisch en revolutionair gemotiveerde groeperingen

De AIVD doet onderzoek naar politiek en separatistisch gemotiveerde, terroristische groeperingen, die in Europa, waaronder in Nederland, actief zijn. Een van deze groepen is de Koerdisch-separatistische terroristische organisatie PKK (Partiya Karkerên Kurdistan; Koerdische Arbeiderspartij), die op heimelijke wijze activiteiten ontplooit, gericht op het ondersteunen van de (gewapende) strijd van de organisatie in Turkije. Eind 2012 heeft de Nationale Recherche op basis van een ambtsbericht van de AIVD een inval verricht tijdens een PKK-bijeenkomst in Zeeland. De PKK heeft zich in 2013 grotendeels hersteld van dit ingrijpen en zet zijn activiteiten in Europa en Nederland voort.

De Turkse DHKP/C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi; Revolutionaire Volksbevrijdingspartij/-front) is een marxistisch-leninistische, terroristische organisatie, die strijdt tegen de Turkse regering, de Verenigde Staten en de NAVO.

De zelfmoordaanslag op de Amerikaanse ambassade in Ankara in februari 2013 werd door de DHKP/C opgeëist. De DHKP/C profileert zich momenteel steeds nadrukkelijker als pro-Assad in het conflict in Syrië. De AIVD heeft vastgesteld dat de DHKP/C Nederland gebruikt als basis voor activiteiten in Europa en Turkije. De AIVD verwacht het komende jaar geen wijziging in het profiel van de beweging.

3.5.1 Activiteiten en resultaten

In het onderzoek naar de PKK hebben wij in 2013 geconstateerd dat de organisatie voortgaat met rekruteren voor de gewapende strijd. Ook in Nederland gerekruteerde Koerden nemen deel aan de strijd in Syrië.

De AIVD heeft in 2013 het onderzoek naar de DHKP/C geïntensiveerd. Vanwege het internationale karakter van de beweging werkt de dienst daarbij samen met buitenlandse collega-diensten. Ten behoeve van de Nederlandse regering is de pro-Assad-opstelling van de DHKP/C nader geduid.

3.6 Bevordering van veiligheidsmaatregelen

De veiligheidsbevorderende taak van de AIVD houdt in dat de dienst kennis, expertise en informatie beschikbaar stelt aan anderen, die daarmee de veiligheid en beveiliging op het noodzakelijke peil kunnen brengen en handhaven. Het gaat daarbij om zaken die van belang zijn voor de nationale veiligheid en economie, variërend van bijvoorbeeld politieke geheimen tot kostbare innovatieve kennis.

De AIVD heeft de kennis, expertise en informatie over bedreigingen doorgaans binnen inlichtingenonderzoeken verworven. De partijen waarmee de AIVD die kennis en informatie deelt zijn vaak overheidsorganisaties, maar ook onderdelen van het bedrijfsleven. Het zijn die onderdelen van overheid en bedrijfsleven die van vitaal belang zijn voor het functioneren van de samenleving. Denk aan de elektriciteitsvoorziening en de daarvan afhankelijke telecommunicatie.

3.6.1 Dreigingsinformatie over het Rijksdomein

Een specifieke te beveiligen 'doelgroep' omvat personen, objecten, diensten en evenementen waarvoor de rijksoverheid een bijzondere verantwoordelijkheid draagt, bijvoorbeeld leden van de regering, ambassades en bezoekende staatshoofden, en ook evenementen zoals Koningsdag. Dit wordt aangeduid als het Rijksdomein.

Grootschalige evenementen: troonswisseling en Nuclear Security Summit
De abdicatie van koningin Beatrix en de inhuldiging van koning Willem-Alexander op 30 april 2013 vormden een grootschalig evenement van nationaal belang. Een ander grootschalig, internationaal, evenement is de Nuclear Security Summit (NSS) in maart 2014 in Den Haag. Een veilig en ongestoord verloop van dergelijke evenementen is van groot nationaal belang.

Dreiging tegen politici

Politieke ambtsdragers dienen veilig en ongestoord te kunnen functioneren. Velen van hen worden echter met enige regelmaat geconfronteerd met dreigementen, bijvoorbeeld intimiderende e-mails, brieven of twitterberichten. Zo richtten extremistische tegenstanders zich op functionarissen die betrokken zijn bij het asiel- en vreemdelingenbeleid. (zie § 3.4.1).

Dreiging tegen diplomatieke objecten en internationale organisaties
Nederland is als gastland verantwoordelijk voor het veilig en ongestoord functioneren van diplomatieke vertegenwoordigingen, tribunalen en gerechtshoven in ons land. De AIVD schat gezien de internationale ontwikkelingen de dreiging tegen sommige diplomatieke objecten en vestigingen van internationale organisaties hoger in dan in voorgaande jaren. Het gaat dan met name om landen of instellingen die op een of andere wijze te maken hebben met conflictsituaties in de wereld.

3.6.2 Activiteiten en resultaten

De AIVD levert inzicht in de (potentiële) dreiging tegen onderdelen van het Rijksdomein aan de Coördinator Bewaking en Beveiliging (CBB), in de vorm van dreigingsinschattingen, dreigingsanalyses en risicoanalyses. De CBB beslist vervolgens over te nemen beveiligingsmaatregelen binnen het zogeheten Stelsel bewaken en beveiligen². In 2013 heeft de AIVD 79 dreigingsinschattingen, 31 dreigingsanalyses, 2 risicoanalyses en 16 mededelingen uitgebracht.

De AIVD heeft over de troonswisseling twee uitvoerige dreigingsanalyses uitgebracht. Ook zijn dreigingsanalyses uitgebracht over andere evenementen van nationaal belang, zoals Dodenherdenking, Veteranendag en Prinsjesdag. Ten aanzien van de NSS heeft de AIVD vanaf 2012 bijgedragen aan de voorbereidingen, onder meer met dreigingsanalyses die inzicht gaven in de potentiële dreiging tegen deze topconferentie en haar deelnemers.

---

² Het stelsel bewaken en beveiligen is een samenwerking tussen de NCTV, de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie, de MIVD en de AIVD ten behoeve van de beveiliging van personen, objecten en diensten uit het Rijksdomein.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/veiligheidsbevordering.

3.6.3 Veiligheidsbevordering vitale sectoren

De AIVD bevordert het nemen van maatregelen ter beveiliging van vitale onderdelen van de overheid en het bedrijfsleven. Uitval binnen vitale sectoren kan leiden tot ernstige ontwrichting van het maatschappelijk en zakelijk leven. Het gaat onder meer om de energievoorziening, telecommunicatie, het financiële verkeer en de burgerluchtvaart.

3.6.4 Activiteiten en resultaten

De AIVD heeft in 2013 de samenwerking en informatie-uitwisseling met vitale sectoren verder versterkt, om bedrijven in deze sectoren handvatten te bieden waarmee zij hun weerstand tegen inbreuken op hun functioneren op peil kunnen houden en zo nodig verhogen. Met private en overheidspartijen in de sectoren elektriciteit en gas hebben wij in dit kader toekomstscenario's ontwikkeld; uitval van juist deze sectoren heeft direct ontwrichtende effecten op andere vitale sectoren en op de samenleving.

Bij besluitvorming over de zeggenschap over vitale infrastructuur en toegang tot vitale kennis en informatie is het van doorslaggevend belang dat de nationale veiligheid gewaarborgd blijft. Wij vervullen hierbij een adviserende rol.

In de sector burgerluchtvaart heeft de AIVD ook in 2013 verschillende partijen voorzien van informatie en advies. Zo zijn incidenten in de burgerluchtvaart nader geduid en is informatie

verschafft over (nieuwe) werkwijzen van terroristen. De AIVD heeft de NCTV, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en luchtvaartmaatschappijen geïnformeerd over dreiging tegen het vliegverkeer boven de Sinaï (zie § 1.1.3).

Accountmanager burgerluchtvaart:

“In 2013 hebben wij trainingen gegeven aan private en overheids-partijen in de burgerluchtvaart. Deze sector blijft kwetsbaar voor terroristische dreiging. De trainingen waren erop gericht om de bemanning van vliegtuigen en personeel dat werkzaam is op de luchthavens bewust te maken van wat voor dreiging zich kan voordoen. We hebben ook een aparte serie trainingen opgezet om grondpersoneel en beveiligers te informeren over uitreizigers naar Syrië. Hiermee wordt de kans vergroot dat uitreizigers op de luchthavens worden opgemerkt en kunnen worden tegengehouden.”

Tot slot draagt de AIVD met dreigingsanalyses bij aan het Alerteringsysteem Terrorismebestrijding (ATb). Dat is het waarschuwingssysteem van de NCTV voor overheid en bedrijfsleven, dat bedrijfssectoren en operationele diensten gericht voorziet van informatie over voorstelbare of concrete terroristische dreiging.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/veiligheidsbevordering.

3.6.5 Beveiliging bijzondere informatie

De Nederlandse overheid moet in staat blijven vertrouwelijke informatie te beschermen tegen vijandelijke partijen en statelijke actoren. De AIVD levert de rijksoverheid onafhankelijk

advies over het beschermen van staatsgeheimen met behulp van ICT-beveiligingsoplossingen. Daarvoor gebruikt het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV) van de AIVD unieke kennis en expertise en benut het informatie uit een uitgebreid internationaal netwerk.

De AIVD adviseert de rijksoverheid over preventieve maatregelen en over detectie van en reactie op inbreuken op de beveiliging. Ook beoordeelt de AIVD op verzoek beveiligingsproducten voordat ze door de rijksoverheid worden ingezet. Daarmee verhoogt de AIVD de digitale weerbaarheid van de overheid en wordt het risicomanagement binnen de rijksoverheid ondersteund. De ministeries en rijksbrede ICT-servicecentra zijn dankzij de adviezen van de AIVD beter in staat hun fysieke, economische en politieke belangen te beschermen.

Tot onze taken behoorde tot voor kort ook het verrichten van onderzoek naar en beveiliging tegen weglekken van informatie uit computersystemen van de rijksoverheid via elektromagnetische straling: de NECOM-taken. Ook adviseerde en ondersteunde de AIVD de nationale Tempest-industrie. In 2013 is vanwege de bezuinigingen besloten met de uitvoering van deze taken te stoppen. Een deel van de taken zal aan andere organisaties worden overgedragen.

3.6.6 Activiteiten en resultaten

Evaluaties van beveiligingsproducten

Binnen de rijksoverheid bestaat behoefte aan beveiligde mobiele communicatie. De AIVD heeft voor dat doel in 2013 een toestel goedgekeurd voor beveiligd bellen tot en met het niveau Stg. Geheim. De rijksoverheid heeft het voornemen om bewindslieden en de ambtelijke top uit te rusten met deze telefoon.

Voor beveiligd bellen en sms'en op Android smartphones tot en met het niveau Departementaal Vertrouwelijk hebben wij een applicatie (*app*) goedgekeurd, waarmee verschillende overheidspartijen zoals Rijk, gemeenten en politie op een veilige manier met elkaar kunnen communiceren.

Voor beveiligde communicatie over open netwerken heeft de AIVD in 2013 met positief resultaat de evaluatie afgerond van een cryptografische netwerkcomponent, waarmee over netwerken kan worden gecommuniceerd tot en met het rubriceringsniveau Stg. Geheim. Met de netwerkcomponent kan ook een cryptografisch geïsoleerde infrastructuur worden opgezet om gerubriceerde netwerken met elkaar te verbinden.

Beveiligingsadviezen aan de rijksoverheid

In 2013 heeft de AIVD diverse partijen binnen de overheid geadviseerd over beveiligingsvraagstukken die samenhangen met de opzet en inrichting van digitale informatiesystemen en de beveiliging van gevoelige informatie. De AIVD heeft bijvoorbeeld bijgedragen aan de ontwikkeling van het onderdeel van de Digitale Werkomgeving Rijksdienst waar gerubriceerde informatie verwerkt wordt. Ook hebben wij een risicoanalyse opgesteld voor het project Rijksoverheid AppStore, dat zich richt op de veilige distributie van apps naar mobiele apparatuur binnen het Rijk. Verder hebben wij, samen met de Accountantsdienst Rijk en het NCSC van de NCTV, een handreiking samengesteld voor audits van *cloud*-infrastructuren. Tot slot heeft de AIVD in 2013 presentaties gegeven ter bewustwording van de risico's over de dreiging tegen en de beveiliging van bijzondere informatie, onder meer aan de regering en aan de Eerste en Tweede Kamer.

Toezicht en inspecties

De AIVD is de nationale beveiligingsautoriteit die toeziet op de beveiliging van gerubriceerde NAVO- en EU-informatie binnen de rijksoverheid (het Ministerie van Defensie uitgezonderd) en bij civiele bedrijven in Nederland. Ook in 2013 begeleidde de AIVD in dat kader de periodieke inspecties door de NAVO en de EU.

Cryptosleutelproductie

De AIVD produceert sleutels voor cryptografische apparatuur van de rijksoverheid. In 2013 is bijgedragen aan de invoering van een digitaal systeem voor distributie en beheer van cryptosleutelmateriaal voor nationaal en NAVO-verbindingsverkeer.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/informatiebeveiliging.

3.7 Vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken

De AIVD voert veiligheidsonderzoeken uit naar personen die vertrouwensfuncties (gaan) vervullen binnen onder andere de rijksoverheid, vitale sectoren en de sector burgerluchtvaart. Een vertrouwensfunctie is een functie vanwaaruit de nationale veiligheid of belangen van de staat ernstige schade kan worden toegebracht. In een veiligheidsonderzoek wordt een oordeel gevormd over eventuele kwetsbaarheden van de functionaris wanneer deze een bepaalde vertrouwensfunctie gaat vervullen.

Iemand kan pas een vertrouwensfunctie bekleden nadat de AIVD een Verklaring van geen bezwaar (Vgb) heeft afgegeven.

Achtergrondinformatie over dit aandachtsgebied is te vinden op www.aivd.nl/veiligheidsonderzoeken.

In 2013 waren twee ontwikkelingen op het gebied van veiligheidsonderzoeken voor de AIVD extra van belang. De voorwaarden voor het aanwijzen van vertrouwensfuncties en het uitvoeren van een veiligheidsonderzoek werden tegen het licht gehouden en aangescherpt ('herijking'). Daarnaast worden de kosten voor de veiligheidsonderzoeken ten behoeve van de publieke sector nu doorberekend aan de departementen ('tarifiering').

Herijking vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken

Als gevolg van de herijking van de uitvoering van veiligheidsonderzoeken maakt de AIVD nadrukkelijker een verbinding tussen de specifieke kwetsbaarheden van de betreffende vertrouwensfunctie en de persoonlijke omstandigheden van de betrokken (kandidaat-)functionaris.

Voor het aanwijzen van vertrouwensfuncties is een nieuwe leidraad opgesteld met eenduidige criteria. Op basis daarvan kunnen de verschillende ministers in hun eigen domein vertrouwensfuncties aanwijzen. Daarnaast zijn risicoprofielen ontwikkeld die een inschatting geven van de schade die vanuit een bepaalde functie kan worden berokkend aan de nationale veiligheid.

Tarifiering

Sinds 1 januari 2013 worden de kosten die samenhangen met de uitvoering van veiligheidsonderzoeken voor de publieke sector in rekening gebracht aan de werkgevers. In totaal heeft de AIVD in 2013 ruim € 5,7 miljoen in rekening gebracht. De ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Defensie hebben in 2013 een wetsvoorstel ingediend om tarifiering ook in de private sector mogelijk te maken.

3.7.1 *Activiteiten en resultaten*

In totaal hebben de AIVD en de mandaathouders (de Nationale Politie en de Koninklijke Marechaussee) in 2013 bijna 34.000 veiligheidsonderzoeken uitgevoerd naar personen die een vertrouwensfunctie (wilden gaan) vervullen. In iets meer dan 700 gevallen leidde dit tot weigering of intrekking van de Vgb. Dat betrof merendeels functies in de sector burgerluchtvaart.

De AIVD heeft zelf in 2013 in totaal ongeveer 5600 veiligheidsonderzoeken afgerond. Bijna 93% daarvan werd afgerond binnen de wettelijke behandeltermijn van 8 weken, waarmee wij voldoen aan de politieke afspraak om minstens 90% van de veiligheidsonderzoeken tijdig af te ronden (zie hoofdstuk 5 voor een cijfermatig overzicht).

3.8 Bijzondere naslagen

De AIVD kan naslag doen naar een persoon in verband met het (gaan) bekleden van een functie of positie waarin de integriteit van de openbare sector of de integriteit van het koningshuis een aspect van bijzonder belang is. De Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) onderzocht in 2013 onze werkwijze bij de informatieverstrekking rond deze bijzondere naslagen³. Het advies van de CTIVD is om deze naslagen expliciet in de wet op te nemen. Bij de komende wetswijziging van de Wiv 2002 zal dit worden meegenomen.

3 Zie: Vervolgonderzoek naar de door de AIVD uitgebrachte ambtsberichten betreffende (kandidaat) politieke ambtsdragers en potentiële leden van de koninklijke familie, CTIVD, oktober 2013. www.ctivd.nl

4

SAMENWERKING EN ORGANISATIEONTWIKKELING

Een van de strategische prioriteiten van de AIVD voor 2013 was het intensiveren van de samenwerking. De complexiteit van de dreigingen maakt nationale en internationale samenwerking ook noodzakelijk. De AIVD heeft andere partijen nodig voor een veilig Nederland en vice versa.

4.1 Nationale samenwerking

4.1.1 MIVD

De AIVD en MIVD trekken op steeds meer onderzoeksterreinen gezamenlijk op. Het veranderende dreigingsbeeld, als gevolg van digitalisering en internationalisering, maakt een gezamenlijke aanpak noodzakelijk. Het combineren van de verschillende expertises heeft niet alleen inhoudelijke meerwaarde, het komt ook de efficiency ten goede. De AIVD en MIVD maken gebruik

van elkaars inlichtingen om tot completere producten te komen. In 2013 is ervoor gekozen dat de AIVD- en MIVD-leiding over en weer vertegenwoordigd is bij elkaars managementvergaderingen, om beide organisaties van beleidsvorming tot en met taakuitvoering nauwer op elkaar te laten aansluiten.

Joint Sigint Cyber Unit

Een goed voorbeeld van de samenwerking is de oprichting van een gemeenschappelijke eenheid voor Signals Intelligence (Sigint) en cyberactiviteiten. Deze Joint Sigint Cyber Unit (JSCU) zal Sigint- en cybergegevens gaan verwerven, toegankelijk maken en gaan (voor)verwerken voor beide diensten. Er wordt naar gestreefd dat de JSCU in het voorjaar van 2014 operationeel is. In 2013 is al een begin gemaakt met het gezamenlijk organiseren van de informatie-uitwisseling en samenwerking met buitenlandse collega-diensten op het gebied van Sigint- en cyberactiviteiten.

4.1.2 NCTV

De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid is een van de strategische partners van de AIVD. De NCTV en de AIVD werken samen op verschillende terreinen, zoals de bestrijding en preventie van terrorisme, radicalisering en extremisme, en de bevordering van veiligheidsmaatregelen. Grondgedachte daarbij is dat wij inlichtingen verzamelen en daarmee de NCTV de gelegenheid bieden om passende maatregelen te nemen.

De twee belangrijkste onderwerpen van samenwerking in 2013 waren de aanpak van jihadgang naar en terugkeer uit Syrië en ontwikkelingen op het gebied van cyberdreiging.

Uitreizigers naar Syrië

De jihadgang naar Syrië, die in hoofdstuk 1 uitgebreid aan bod is gekomen, vergt intensief inlichtingenonderzoek en gerichte aandacht van nationale en lokale autoriteiten voor uitreizigers en terugkeerders. De AIVD en NCTV werken hierbij nauw samen. De AIVD verzamelt inlichtingen over uitreizigers en terugkeerders, zowel over individuele personen als over de trends en het fenomeen. De informatie die daaruit voortkomt, delen wij met nationale en lokale partners, zoals gemeenten, het OM, en de Raad voor de Kinderbescherming. De NCTV brengt deze partijen bijeen en begeleidt en adviseert ze bij het nemen van maatregelen om te voorkomen dat personen verder radicaliseren, uitreizen of een radicaliserende invloed uitoefenen op hun omgeving. En om terugkeerders op de juiste wijze te kunnen opvangen (zie ook §1.1.3).

Cyber security

Op het gebied van cyber security werkt de AIVD nauw samen met het Nationaal Cyber Security Centrum dat deel uitmaakt

van de NCTV. De AIVD levert substantiële bijdragen voor het 'Cybersecuritybeeld Nederland', dat het NCSC jaarlijks opstelt. Onder coördinatie van de NCTV heeft de AIVD, samen met tal van andere publieke en private partijen, bijgedragen aan het opstellen van de 'Nationale Cyber Security Strategie 2.0'.

De AIVD en het NCSC hebben intensief samengewerkt bij de opzet van de pilot Nationaal Detectie Netwerk. Netwerkdetectie is erop gericht om aanvallen op digitale netwerken te onderkennen. Wij gebruiken hiervoor eigen technische kennis en inzicht en kennis verkregen van collega-diensten, die vaak nog niet bekend is bij commerciële IT-beveiligingsbedrijven.

4.1.3 Regionale Inlichtingendiensten en Bijzondere Diensten

Binnen de Nationale Politie, de Belastingdienst en de Koninklijke Marechaussee zijn teams ingericht die in het kader van artikel 60 van de Wiv 2002 werkzaamheden verrichten voor de AIVD. Deze diensten zijn de vooruitgeschoven posten van de AIVD en daarmee de ogen en oren in het land. De samenwerking met deze 'artikel 60-diensten' wordt sinds enige jaren geïntensiveerd: zij krijgen een meer centrale plaats in het inlichtingenproces. In dat kader is door de AIVD in samenwerking met de Nationale Politie een programma voor kwaliteitsontwikkeling in gang gezet.

De voorbereidingen zijn getroffen om de artikel 60-diensten zelfstandiger te laten functioneren, zodra bij de Nationale Politie de ontvlechting van de openbare orde-taak en de Wiv-taak, die beiden bij de RID's belegd zijn, een feit is. In 2013 is verder extra energie gestoken in uitwisselingen van personeel en in opleidingen. Er is gestart met de uitrol van een nieuw automatiseringssysteem voor de artikel 60-diensten.

Ook is in 2013 geïnvesteerd in de nationale inlichtingenpositie en de daarop gebaseerde operationele analyse. Dit biedt de AIVD en de artikel 60-diensten nog beter zicht op ontwikkelingen op het terrein van de nationale veiligheid. In 2013 is een belangrijk deel van de regionale capaciteit gericht geweest op de Nederlandse jihadgangers naar en terugkeerders uit Syrië.

Bij de Belastingdienst is in 2013 met succes gewerkt aan het samengaan van de artikel 60-diensten van de FIOD en de Douane. Er is nu één ID (Inlichtingendienst) Belastingdienst.

4.1.4 Ministeries van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken en Defensie

De informatie van de AIVD over ontwikkelingen in het buitenland helpt de Nederlandse ministeries bij het vormen en uitvoeren van buitenlands beleid, zowel bilateraal als door het innemen van posities in internationale organisaties als de VN, EU en NAVO. De ministeries die hiervan het meest gebruik maken zijn de Ministeries van Algemene Zaken en van Buitenlandse Zaken. De AIVD brengt inlichtingenberichten uit met betrekking tot specifieke ontwikkelingen en verzorgt briefings. Daarnaast werken wij samen met het Ministerie van BZ op het gebied van bijvoorbeeld reisadviezen en de ondersteuning van de uitvoering van het exportcontrolebeleid.

4.2 Internationale samenwerking

4.2.1 Buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en Sigint-diensten

Om goed te functioneren is internationale samenwerking voor de AIVD een vereiste. Het internationale karakter van veel dreigingen en belangen maakt het voor een inlichtingen- en veiligheidsdienst onmogelijk om geheel zelfstandig alle dreigingen voor de nationale veiligheid te onderkennen, te onderzoeken en te duiden. Internationale samenwerking draagt bij aan een aanzienlijke verbetering van onze inlichtingenpositie. Daarom is een uitgebreid en gedegen relatienetwerk met buitenlandse diensten van groot belang.

De AIVD werkte ook in 2013 nauw samen met een groot aantal buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en Sigint-diensten. Om de doelmatigheid en doeltreffendheid in de samenwerking met collega-diensten verder te vergroten, hebben wij liaisons geplaatst op strategische locaties in het buitenland.

De omvang en intensiteit van deze samenwerking kan per dienst verschillen. Dat is onder meer afhankelijk van het gedeelde belang of juist de complementariteit van een andere dienst ten opzichte van de AIVD. Het rechtsstatelijke kader waarbinnen een buitenlandse dienst opereert en de democratische inbedding worden door de AIVD nadrukkelijk betrokken bij de afweging van de intensiteit van de samenwerking. En ook eerdere ervaringen die de AIVD met een dienst heeft opgedaan, spelen mee. De samenwerkingsverbanden worden continu beoordeeld en geëvalueerd.

Het delen van kennis en middelen met de AIVD is voor andere diensten slechts profijtelijk als ook de AIVD daartoe bereid is (*quid pro quo*: voor wat hoort wat). Kan of doet de AIVD dat niet, dan droogt het relatienetwerk als informatiebron op. Het afgelopen jaar hebben wij sterk geïnvesteerd in de kwaliteit, versteviging en uitbouw van deze internationale samenwerkingsverbanden op operationeel en strategisch niveau.

Het internationale relatienetwerk van de AIVD wordt ook ingezet voor het uitvoeren van de Wet op de veiligheidsonderzoeken (Wvo). Zonder een dergelijk relatienetwerk zouden geen veiligheidsonderzoeken kunnen worden uitgevoerd naar Nederlanders die in voorgaande jaren in het buitenland hebben gewoond of gewerkt en zou hen op voorhand toestemming voor het vervullen van een vertrouwensfunctie geweigerd worden.

4.3 Organisatieontwikkeling

De AIVD heeft in 2013 een nieuw informatie- en documentatiesysteem in gebruik genomen. Dit was nodig om een voortdurend groeiende stroom van gegevens te kunnen verwerken.

De bezuinigingen die eind 2012 werden voorzien voor de AIVD zijn in het Herfstakkoord 2013 gehalveerd tot structureel €34 miljoen per jaar, te bereiken in 2018. In 2013 is met de voorbereiding van deze taakstelling begonnen en zijn besluiten genomen over de invulling ervan. Er zijn efficiëncymaatregelen genomen en een vergaande versobering wordt doorgevoerd. Ook zal fors gesneden worden in de staf- en ondersteunende functies. Onze organisatie zal met circa 200 medewerkers krimpen.

Tegelijk met de invulling van de taakstelling is een reorganisatie gestart. De AIVD wordt daarbij zo georganiseerd, dat de vermindering van het budget met €23 miljoen de operationele taakuitvoering zo min mogelijk raakt. Bij de invulling van de resterende bezuinigingen (€11 miljoen) zal de operationele slagkracht van de dienst ook waar mogelijk worden ontzien. Een maatregel die in dit kader wordt onderzocht, is het terugdringen van de verhoudingsgewijs hoge huisvestingskosten van de AIVD.

5

CIJFERS EN KENGETALLEN

In dit hoofdstuk staan de kengetallen over de activiteiten van de AIVD.

Tabel 2

Verzoeken tot kennisneming van informatie per soort aanvraag

Achtergrondinformatie is te vinden op www.aivd.nl/inzageverzoeken.

	Ingediend	Afgehandeld	Gehonoreerd
Gegevens over eigen persoon	199	86	30
Gegevens over overleden familielid	23	21	9
Gegevens over derden	5	4	-
Gegevens over bestuurlijke aangelegenheden	106	92	38
Totaal	333	203	77

Tabel 3

Bezwaar- en (hoger)beroepsprocedures ten aanzien van afgehandelde verzoeken tot kennisneming

	Ingediend	Afgehandeld	Ongegrond	Gegrond	Niet-ontvankelijk	Ingetrokken
Bezwaren	47	35	27	6	-	2
Beroepen	10	5	5	-	-	-
Hoger beroepen	4	1	1	-	-	-

Tabel 4
Aantal besluiten ten aanzien van veiligheidsonderzoeken, al dan niet gemandateerd

	Positieve besluiten (Vgb's, clearance, mededeling art. 13)	Negatieve besluiten (weigering of intrekking)	Totaal
A-niveau door AIVD rechtstreeks	1326	7	1333
B-niveau door AIVD rechtstreeks	3507	31	3538
B-niveau door AIVD via KMar, politie	1242	673	1915
B-niveau door KMar, politie	26409	-	26409
C-niveau door AIVD rechtstreeks	721	5	726
Totaal	33205	716	33921

Tabel 5
Afhandeling van bezwaar- en (hoger)-beroepsprocedures naar aanleiding van besluiten veiligheidsonderzoeken

	Ongegrond	Gegrond	Niet ontvankelijk	Ingetrokken	Afgewezen	Toegewezen	Totaal
Bezwaren	32	15	8	3	-	-	58
Beroepen	9	1			3	-	13
Hoger beroepen	-	1	2	-	-	-	3
Voorlopige voorziening	-	-	-	-	3	-	3
Totaal	41	17	10	3	6	-	77

Tabel 6
Realisatie van uitgaven en ontvangsten (in miljoenen euro's)

	2012		2013	
	Begroting	Realisatie	Begroting	Realisatie
Uitgaven	202,5	198,9	195	195,1
Apparaat	191,8	188,3	185,6	185,8
Geheim	10,8	10,6	9,4	9,4
Ontvangsten	1,7	3,2	8,2	7,4

Tabel 7
*Ingediende en
 behandelde klachten*

Ingediend bij de minister van BZK	
Totaal ingediend in 2013	26
(Kennelijk) ongegrond verklaard	11
(Deels) gegrond verklaard	5
Naar tevredenheid klager informeel afgedaan	3
Niet in behandeling genomen	5
Ingetrokken	1
Nog in behandeling op 31 december 2013	4

Ingediend bij de Nationale ombudsman	
Totaal ingediend in 2013	4
Niet gegrond verklaard	2
Niet in behandeling genomen	1
Doorgestuurd aan minister ter behandeling	1

Tabel 8
*Aantal verstuurde
 notificatieverslagen*

2013
19

Achtergrondinformatie is te vinden
 op www.aivd.nl/notificatieplicht

VERKLARENDE WOORDENLIJST

38 |

Activisme

De algemene benaming voor het fenomeen waarbij personen of groepen op buitenparlementaire wijze, maar binnen de grenzen van de wet, streven naar verbetering van de rechten en levensomstandigheden van individuen, groepen en dieren.

Alerteringssysteem Terrorismebestrijding (ATb)

Een waarschuwingssysteem voor overheid en bedrijfsleven dat operationele diensten en bedrijfssectoren waarschuwt in geval van een verhoogde dreiging. Op die manier kunnen snel maatregelen worden genomen die het risico op een aanslag kunnen verkleinen of de gevolgen ervan kunnen beperken.

Al Qaida

Met de aanduiding Al Qaida wordt tegenwoordig bedoeld op de verzameling van kern-Al Qaida en aan kern-Al Qaida gelieerde netwerken. Er is sprake van een wederzijdse ideologische verbondenheid, waarbij de leiders van lokale jihadistische groeperingen de ideologie van de wereldwijde jihad van

kern-Al Qaida overnemen en trouw zweren aan de leider van kern-Al Qaida. Zij voeren vervolgens vaak de naam Al Qaida, gevolgd door de streek waar zij actief zijn. Voorbeelden hiervan zijn Al Qaida in de Islamitische Maghreb (AQIM) en Al Qaida op het Arabisch Schiereiland (AQAS). Behalve dat deze groepen de wereldwijde jihad steunen, voeren zij nadrukkelijk ook een eigen agenda. Er is niet per se sprake van samenwerking of aansturing tussen kern-Al Qaida en de gelieerde organisaties. Omdat de term 'Al Qaida' dus op verschillende organisaties kan doelen, is het in de praktijk een moeilijk hanteerbare term en is het gebruikelijk om de specifieke naam van de organisatie te noemen.

Ambtsbericht

Een (schriftelijke) mededeling aan een persoon of instantie omtrent door de AIVD verwerkte (persoons)gegevens die voor de geadresseerde persoon of instantie van belang kunnen zijn om zijn verantwoordelijkheid uit te oefenen inzake door hem te behartigen belangen.

Anarcho-extremisme

Diverse in elkaar overvloeiende actievormen. Er is sprake van een brede ondersteuning van elkaars verzet. Het (vaak radicale) verzet komt voort uit een anarchistische ideologie en uit zich in extremistische vormen, waaronder deels grootschalige vernielingen en brandstichtingen. Ook is sprake van intimidatie van personen.

Bijzondere inlichtingenmiddelen

Technische en andere middelen die worden ingezet ter uitvoering van een bijzondere bevoegdheid als bedoeld in de Wiv 2002 en die veelal een geheim karakter hebben.

CBRNe-wapens

Aanduiding voor chemische, biologische, radiologische en nucleaire wapens en zelfgemaakte explosieven.

Dualuse-goederen

Goederen of materialen die geschikt zijn voor tweërlei gebruik (zowel civiele als militaire toepassing). Deze term wordt gebruikt bij het tegengaan van de verdere verspreiding van (massavernietigings)wapens.

Extreem

Personen, groepen of organisaties zijn extreem wanneer zij zich manifesteren tot op de grens van de wettelijke kaders van de democratische rechtsorde, maar daar nog binnen blijven.

Extremisme, extremistisch

Het fenomeen waarbij personen en groepen, bij het streven naar verbetering van de rechten en levensomstandigheden van individuen, groepen of dieren, bewust over de grenzen van de wet gaan en (gewelddadige) illegale acties plegen.

Gewelddadige jihad

De gewapende strijd tegen vermeende vijanden van de islam, waarbij ter legitimering een beroep wordt gedaan op de islamitische rechtsleer.

Humint

Afkorting voor *Human intelligence*. Het gaat om informatie die verzameld wordt met behulp van menselijke bronnen. Dat zijn voor de AIVD informanten of agenten.

Jihadisme

Extremistische ideologie waarin de verheerlijking van de gewelddadige jihad centraal staat.

Jihadistisch netwerk

Een fluïde, dynamische, vaag afgegrensde structuur die een aantal personen (radicale moslims) omvat die onderling een

relatie hebben, zowel op individueel niveau als tussen groepen (of cellen). Zij worden ten minste tijdelijk door een gemeenschappelijk belang verbonden: het nastreven van een jihadistisch doel. Personen die deel uitmaken van het jihadistische netwerk worden door de AIVD aangemerkt als 'lid'. Men is lid als men binnen de grenzen van het netwerk actief is en bewust een bijdrage levert aan de realisering van het jihadistische doel.

Landen van zorg

Landen die ervan worden verdacht massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen te ontwikkelen en doelen na te streven die een bedreiging kunnen vormen voor de internationale rechtsorde en de veiligheid en belangen van Nederland en zijn bondgenoten.

Osint

Afkorting voor *Open source intelligence*, het verzamelen van informatie uit open bronnen.

Overbrengingsmiddelen

Systemen, zoals ballistische raketten, kruisvluchtwapens en onbemande vliegtuigen, die noodzakelijk zijn om CBRN-wapens effectief in te zetten.

Proliferatie

De (verdere) verspreiding van massavernietigingswapens (chemische, biologische, radiologische en nucleaire wapens) en van middelen voor het inzetten daarvan (overbrengingsmiddelen).

Radicalisering

De groeiende bereidheid om diepingrijpende veranderingen in de samenleving (eventueel op ondemocratische wijze) na te streven en/of te ondersteunen, die op gespannen voet

staan met of een bedreiging kunnen vormen voor de democratische rechtsorde.

Radicalisme

Het nastreven en/of ondersteunen van diepingrijpende veranderingen in de samenleving, die een gevaar kunnen opleveren voor de democratische rechtsorde (doel), eventueel met het hanteren van ondemocratische methodes (middel), die afbreuk kunnen doen aan het functioneren van de democratische rechtsorde (effect).

Rijksdomein

Personen, objecten, diensten en evenementen waarvoor de rijksoverheid een verantwoordelijkheid draagt vanwege de bijzondere belangen die zij vertegenwoordigen voor de Nederlandse staat en samenleving.

Salafisme

Een brede ideologische stroming binnen de islam die een letterlijke terugkeer bepleit naar de 'zuivere islam' uit de begintijd van de islam.

Separatisme

Het streven van een bepaalde bevolkingsgroep om zich los te maken uit een bestaand staatsverband en een eigen staat te stichten.

Sigint

Afkorting voor *Signals intelligence*. Het omvat het onderscheppen en lokaliseren van elektronische signalen die via de ether (door de lucht) worden verzonden.

Stelsel bewaken en beveiligen

Een samenwerkingsverband, onder leiding van de eenheid Bewaking en Beveiliging van de NCTV, dat namens de rijksoverheid verantwoordelijk is voor de beveiliging van de personen, objecten en diensten in Nederland die zijn opgenomen in het zogenoemde Rijksdomein. De AIVD levert in het kader van het Stelsel dreigingsinformatie aangaande deze personen, objecten en diensten.

Techint

Afkorting van *Technological intelligence*. Techint betreft informatie die door middel van technische middelen is verkregen. Hierbij valt te denken aan een telefoontap. Een specifieke vorm van Techint is Sigint.

Tempest

Ongewenste uitstraling van elektromagnetische signalen door elektrische apparaten en systemen.

Terrorisme

Het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappijontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden.

Travint

Afkorting voor *Travel intelligence*. Deze vorm van informatievergaring is gericht op het verwerven en analyseren van reisgegevens.

Veiligheidsonderzoek

Een onderzoek naar een persoon, gericht op feiten en omstandigheden die uit het oogpunt van de nationale veiligheid van belang zijn voor de vervulling van een specifieke vertrouwensfunctie.

Vertrouwensfunctie

Een functie waarin het mogelijk is misbruik te maken van kennis of bevoegdheden waardoor de nationale veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat ernstig bedreigd worden. Het gaat om functies waarin men omgang heeft met staatsgeheimen, functies waarin door integriteitsaantastingen de nationale veiligheid in het geding is en specifieke functies in vitale sectoren.

Vitale sectoren

Sectoren en delen van de infrastructuur die zo vitaal (van wezenlijk belang) zijn voor de Nederlandse samenleving dat uitval of ernstige verstoring ervan grote maatschappelijke schade tot gevolg kan hebben.

Colofon

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
www.aivd.nl

Postbus 20010 | 2500 EA Den Haag

Grafische vormgeving
Vijfkeerblauw, Rijswijk

Drukwerk
Drukkerij Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Fotografie
iStockphoto en Hollandse Hoogte

April 2014